

ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ ӨНЕР
УНИВЕРСИТЕТІ

ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ ӨНЕР УНИВЕРСИТЕТІ
КАЗАХСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИСКУССТВ

ШАБЫТ

№9 (9) 15.12.2014

ӘШІРБЕК

1947-2014

СЫҒАЙ

ҚҰРМЕТТІ ОҚЫРМАН!!!

Уақытта дамыл бар ма, шіркін?! Осыдан бір жыл бұрын «Шабьт» журналы өз оқырмандарына жол тартты. Әлбетте, бұл жобаны іске асыруға бірден-бір ықпалын тигізген өзіміздің өмірлік ұстазымызға айналған өнердегі аяулы әкеміз, шынайы жанашырымыз, театр сынының хас шебері - Әшірбек Төребайұлы Сығай болғаны жасырын емес.

Өкінішке орай, осы жылға арналған қорытынды санымызды Әш ағамызға арнаймыз деген ой үш ұйықтасақ түске кірмеген жайт. Айбынды азаматтың келмеске кетуі, соңғы сапарға аттануы, жоқтығы ащы да болса шындық, өмірдің айқын заңдылығы. Дегенмен де, ұлы ұстазымыздың ғұмырлық тәлімі, рухани азығы, ақыл-кеңестері мәңгі жадымыздан жырақтамай санамызда сақталып, көңілімізде қала бермек...

Сол себепті журналымыздың бұл саны толықтай сын сардарына арналды. Бауырға деген ыстық ықылас, ұстазға деген шексіз алғыс, шәкірттік жүрекжарды лебіздерді назарларыңызға ұсынамыз!!!

Құрметпен, журналдың бас редакторы
Гүлім КӨПБАЙҚЫЗЫ

Ағалар алқасы:

«Шабьт» журналының негізін қалаған:

Сығай Ә.Т. - Қазақстанның еңбек сіңірген өнер қайраткері, профессор

Мұсаходжаева А.Қ. - Қазақстанның халық артисі, профессор

Дүйсекеев К.Д. - Қазақстанның еңбек сіңірген қайраткері

Мейрамов Т.У. - Қазақстанның халық артисі, профессор

Мұқанова Р.Қ. - Қазақстанның еңбек сіңірген қайраткері

Нөгербек Б.Р. - Қазақстанның еңбек сіңірген қайраткері, профессор

Юсупова А.К. - өнертану кандидаты

Редакция мүшелері:

Бас редактор: Гүлім Көпбайқызы

Редактор: Камила Габдрашитова

Тілшілер: Қуат Ежембек

Мирас Әбіл

Нұрислам Абдил

Александра Поршнева

Евгений Лумпов

Амина Габдрашитова

Дизайнер: Ахат Азтай

Фототілші: Досжан Аяған

Редакцияның мекен жайы:

Байланыс телефоны: +77756282848, +77751393919

Редакциялық басылым бөлімі

Мекен жайымыз: Астана қаласы, Тәуелсіздік даңғылы 50, 2 қабат №237 а

E-mail: shabyt_zhurnal@mail.ru

МАЗМҰНЫ СОДЕРЖАНИЕ

Ә. Тарази	4	ЖІГІТ
Б. Ногербек	6	АШУРБЕК СЫҒАҰ – МАСТЕР СЛОВА И АЕРА
М. Әбіл	9	ШӘКІРТТЕН ЛЕБІЗ
Н. Оразалин	10	ОҰ ТӨРІНДЕ – ТЕАТР
Р. Мұқанова	12	ӘКІМ ТАРАЗУДЫҢ ТАРЛАНЫ
А.Қадырәлиева	14	СЫННАН СЫР ТҮҮГЕН ШЕБЕР ЕДІ
Н. Жұмабай	16	ҰЛЫ ЖҮРЕКТИҢ УЕСІ
Н. Әбділ Н. Салимов	19	ЖАН АҰҚАҰ КҮЗДІҢ СОҢҒЫ КҮНДЕРІ...
М. Тәшімова	20	ОРАҚ ТІЛДІ, ШЕШЕН СӨЗДІ «БУ» ӨЗІҢ...
Г. Өмірзақова	21	САЯЛЫ БӘУТЕРЕГІМІЗ ҚҰЛАДЫ
Қ. Ежембек	22	«ЕСЕНУН» ДЕП ЕРКЕЛЕТКЕН ҰСТАЗЫМ!!!
Б. Бекмағамбетова	24	ҰЛАФАТТЫ ҰСТАЗ
А. Айтжан С. Ақсұңқарұлы	25	«ҚОБЫЗ САРЫНЫ» ДЕУШІ ЕДІ, ЖАРЫҚТЫҚ... ӘШІРБЕК СЫҒАҰМЕН ҚОШТАСУ
М. Әбіл	26	ТЫЛСЫМ КҮШ
Г. Ләмбек	27	ҚОШ, ҰСТАЗЫМ!
Н. Ескендір	28	БІР ӨЗІНДЕ БАР ӨНЕРІ ҚАЗАҚТЫҢ
Х. Хасанбай	29	НОҰЫЗ ҒҰМЫР...

ЖІГІТ

Қазақ қосарлап сөйлеуге құмар. Қос сөздердің көпшілігі бір мағынаның екі пормысы ғана: ұсақ-түйек десек, ұсағын да ұсақ, түйегін де ұсақ; бала-шаға десек, балаң да бала, шағаң да бала. Ал жігіт деген ұғымды қосарлап жеткізсек: жігіт-мігіт дейміз. Жігітімізді әсірелеп, әспеттеп түсіндіргеніміз, мігітіміз - мұрын шүйіргеніміз.

Қосарлап сөйлеуге құмар казекем кейде әсем түйсіктің шырайын кетіріп алады, жас мөлшеріне қарап, жыныс белгісіне қарап іліп алуға жарамайтын әлдекімді ЖІГІТ дей салады. Сондықтан да талай-талай мігіт

ешбір «еңбексіз» биік дәрежені иемденіп жүре береді. Бұл - сөз қасиетінің кеткені ғана емес, ер қасиетінің де көмескі тартқаны.

Әшірбек Сығаевты бала кезінен білемін десем де болғандай. Консерваторияны жаңа бітірген кезі екен. Райымбек Сейітметов таныстырды. Жастықтың әсері ме, мастықтың салдары ма, сол күні ұшқалақ мінез танытып алдым, ұшқары пікірлер айтып қалдым, жаман-жәутік мігітке ұшырасқан болсам, қату қабақ, дәрекі жауап естір едім. Әшірбек сыр бермеді. Мәрт екенсің деп іштен түйіп қойдым, мінезге бай адамға тәнті болып жүретін әдетім. Содан кейін жиі-жиі кездесіп, байыпты, байсалдылығын таныдым.

Мәрттік те, байыптылық та, байсалдылық та - мінездің түрлі қырлары. Қырлары ғана. Ғана...

Елі қадірлейтін білікті азамат атану үшін сегіз қыр аз. Сегіз сыр мәндірек. Сыр дегеніміз - сиқыр дегеніміз. Әшірбектің сиқырлы сыры - шабыткерлік таланты. Қасиетті қазақ театрының кешегісі мен бүгіні, биігі мен аласасын, күнбе-күнгі тірлігінің ұңғыл-шұңғылын Әшірбектей меңгерген, Әшірбектей пайымдайтын жан некен-саяқ.

Некен-саяқ деген тіркестің өзін сыпайылық маймөңкесі деп қабылдасаңыз, қиналмай келісер едім.

Ұзақ-ұзақ іссапарларына бірге шыққанда, көңіл күйін шертісіп астана көшелерін шиырлаған сұхбат сәттерінде, таңғалатын бір жайым - Әшірбектің ұшан-теңіз сарқылмас білімі, зерде «қоймаларына» жиған мол қазынасы. Бұл тұрғыдан Сығаев - кешегі отандас, бүгінгі ынтымақтас елдердің театры мен өнерінің түбегейлі энциклопедиясы; қай елде қанша театр бар, әр театрдың өзіндік ерекшелігі қандай, ол өнер ұжымдарында қандай-қандай әртістер бар, әр әртістің өмір жолы, шеберлік деңгейі, тіпті осал тұсы не десең, мүдірмей, егжей-тегжейлі баяндап бере алады.

Бірақ мәрттік те, білімдарлық та мінездің бір-бір қыры. Қыры ғана. Бүкіл елі дәріштейтін, замандасы құрметтейтін азамат атану үшін ол ерекшелік мүлде аз. Киелі қазақ өнерінің тарихнамасын жинақтап, картотекаға сақтап жүру, қажетті сәтінде «мен мұнда, ол менде!» деп кеуде қағып шыға келу мақтарлық жағдай болғанымен, елдік дәрежеге көтеріп қастерлейтін жай емес.

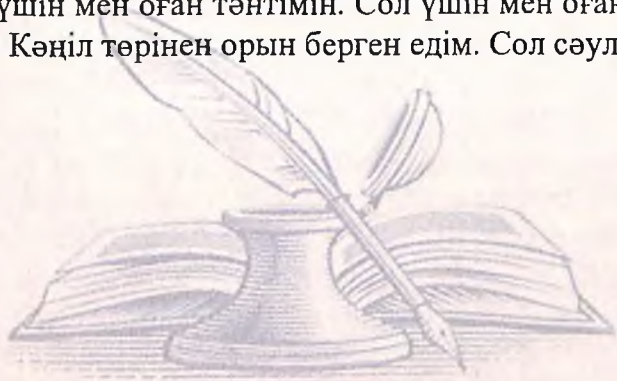
Ендеше осы маған не керек? Әшірбек Сығаев деп аталатын алғыр азамат, Әшірбек Сығаев деп аталатын қоғамдық түсінікке, қоғамдық құбылысқа қалай айналды? Ол түсінік, ол құбылыс бізге несімен қымбат?

Әшірбектің кітаптарын қолға алдым. Қайта үңілдім. Өнер зерттеушінің өнерін мұқият зерттеп үңілдім. Қазақ театрының, ел өнерінің алтын дінгектері, майталман саңлақтарының ірі-ірі тұлғалары сомдалып келіп көз алдыма сап ұрды. Әсем де салтанатты сап. Жанарыңа жас үйірілтер аяулы образдар. Келмеске кеткен асылдар. Қадірін бірде біліп, бірде білмей жүрген үйреншікті... өзіміздің саңлақтар... тірі пенде деп жүргеніміз, кейде мойындап, кейіміз кекжиіп, сыртынан сан-саққа жүгіртіп жүрген қарапайым таланттарымызға басқаша қарай бастадым. Табынып қарай бастадым. Шымылдықтың арғы жағындағы жұмбақ өмірге ғашық болып, құмарта, тамсана үңілдім.

Құрғақ мақала, жадағай оқуды күнде оқып жүрмін. Баяғы өткен заманда ай сайын жұрттың басын зорлап жинап, кәсіподақ жиналысында зорлап тыңданатын баяндама тәрізді есеп беру, атап өту... Сол жайдақ ойлы шұбалаңқы «пікір айтулардың» фонында маңғаз асқар биіктей көрінетін Әшірбек туындыларының құпиясын мен анық ұқтым. Ол – суреткер сыншының (иә, иә суреткер сыншының!) лүпілдеп соққан жүрегі екен. Айтып отырған объектісіне автор өз жанынан нұр құйып отырады екен! Сондықтан да Әшірбектің әр туындысын сиқырлы симфониядай ұйып қабылдайды екенсің. Сондықтан да біздің Әшірбек сыншы емес, жыршы екен.

Жазушының мерейтойы қарсаңында жазылған бұл лебізімді жігіт деген сөзден бастаған едім, енді сол түсінікке қайта оралайын. Қаз Сақтардың, Қап Сақтардың, бертін келе Көк түріктердің (Тұрақтардың) дәуірінде ол сөз Жай Оты (Жағ оты) болып айтылатын, Көктен түскен от, найзағай деген мағынада. Жағ от... жігіт. Көктен құлаған Құдірет күші. Қасиетті күш.

Осыдан бірер жыл бұрын Әшірбек екеуіміз қызметтес болып, көп мұңдасып жүрдік. Әділетсіз бір оқыс жағдай болды, асығыс шешім қабылданып қалды. Әшірбек Сығаев мігіт болса, «жә, жарайды, қорлыққа төзе тұрайын! Нем кетеді!» деп, бұғып жүре берер еді. Бірақ менің Әшірбек бауырым кеудесін керіп тұрып шығып кетті, шенеуніктер қатарынан шығып кетті. Ғылым жолын, тәлімгерлік биігін таңдады. Ұтылған жоқ. Жан тазалығын сақтап қалды. Сол үшін мен оған тәнтімін. Сол үшін мен оған жігіт деген биік дәрежелі жоғары атақ берген едім. Кәңіл төрінен орын берген едім. Сол сәулелі тағың орнында, Әшірбек бауырым!

Әкім ТАРАЗИ,
жазушы, Мемлекеттік сыйлықтың иегері,
Қазақстанның еңбек сіңірген қайраткері

АШИРБЕК СЫГАЙ – МАСТЕР СЛОВА И ПЕРА

Когда умирает творческий человек, вместе с ним на некоторое время гаснет и его вселенная. Но не навсегда: потому что сочинения, труды известной творческой личности переиздаются и обретают новую жизнь и его вселенная вновь оживает...

Трудно привыкнуть к мысли, что среди нас нет Аширбека Сыгая – театрального критика, великолепного оратора, острослова, педагога, воспитавшего десятки талантливых артистов театра и кино, театральных критиков.

Мастеров критического жанра, публицистики можно условно разделить на тех, кто говорит, выступает перед аудиторией и на тех, кто пишет, то есть излагает свои мысли на бумаге.

Обычно критики разговорного жанра, блестяще говорящие не всегда владеют пером: написанные ими статьи не столь интересны для читателей. Аширбек Сыгай – исключение из правил. Он одинаково владел ярким, сочным, устным, образным словом, так и литературным письмом. Его превосходная ораторская речь, украшенная красочными эпитетами, не теряла своей первозданной фольклорной красоты и на бумаге.

Конечно же, у каждого из нас свой Аширбек Сыгай. Его образ, как и образ любого человека разнообразен, многолик и противоречив. Я узнал его поближе в последние три года работы в нашем Университете. В Алматы мы виделись очень редко, хотя и работали на одном факультете в Казахской национальной академии искусств им. Т.Жургенова.

Профессор Аширбек Сыгай для меня, прежде всего, артистическая натура, жаждущая публичного признания и одобрения. Ашекен любил подшучивать, иронизировать над своими друзьями и коллегами. У него это получалось большей частью легко и остроумно. Он был превосходным рассказчиком, оратором, трибуном, поднимающим острые актуальные проблемы современного искусства. Ашекен

никогда не терялся перед аудиторией: ее состав не имел никакого значения для него: студенты ли, творческая интеллигенция или члены парламента. Выступление перед людьми – его любимая стихия. Увлекательные рассказы-зарисовки, байки были своеобразным, отлично поставленным миниспектаклем. Ашекен свободно входил в образ, придуманный им самим, и также быстро выходил из него. Однажды по дороге в Университет он сказал мне: «Знаешь, мне нравится провоцировать события, обострять ситуацию, нагнетать атмосферу». На мой удивленный вопрос: «Зачем?», Ашекен моментально ответил: «Понимаешь, это же драматургия! Жизнь!». Ему в окружающей действительности не хватало актерской игры, сценической площадки, а в театре – подлинной правды, реальности.

Его статьи о театральных постановках – это поиск жизненной правды. Блистательные эссе Аширбека Сыгая об актерах казахского театра – целая вежа в истории национального театроведения. Его книга «Сахна санлактары», удостоенная Государственной премии Республики Казахстан – яркое тому свидетельство. В этой театроведческой работе представлены творческие портреты 48 артистов казахского сценического искусства, начиная от первых режиссеров, актеров-самородков, которые не заканчивали академий искусств, творческих институтов, университетов, но были гениальны от природы. Их незаурядное, талантливое искусство покоряло зрителей своей правдивостью, искренностью чувств, сквозь смех и слезы очищало душу, подпитывала положительной энергетикой. Ашекен в каждую свою новую книгу о театре непременно включал творческие портреты

артистов.

Выдающийся театровед, критик, педагог Аширбек Сыгай любил мэтров национального искусства, мог часами рассказывать о них. Ашекен всегда подчеркивал, что в написании очерков об актерах ему помогали дневники, которые он регулярно вел многие, многие годы. Теперь дневниковые записи также станут архивными документами, частью культурного наследия. Через несколько лет они будут опубликованы. И тогда мы вновь встретимся с Аширбеком Сыгаем, но в уже другой его роли – летописца и толкователя событий. В этих дневниковых записях мы увидим себя и наших знакомых коллег в совершенно ином, неожиданном ракурсе. Таким образом, Ашекен вновь напомнит о себе. Талантливые люди не исчезают навсегда. Они уходят лишь на время, чтобы затем вновь вернуться.

Бауыржан НОГЕРБЕК,
киновед, профессор искусствоведения,
Қазақстанның еңбек сіңірген қайраткері

ӘШІРБЕК СЫҒАЙ АФОРИЗМДЕРІ

Бір ғана команда бар, ол – қазақ, Қазақстан командасы.

Қазақтың жері кең, қойнауы қазынаға бай. Бірақ сол ұлан-ғайыр даламыз бос жатыр. Игерілмей, иеленбей жатқан бос кеңістік көп. Санымыз аз. Осы олқылықтың орнын қалайда толтыру керек, қазаққа шұғыл түрде көбею қажет.

Халықтың санын көбейтуіміз тиіс. Егер халықтың саны 20 миллионға жетсе, онда қазақ халқының тіл мәселесі мұндай өткір күйінде бірінші кезекте тұрмас еді.

Қазақтың жүрегі тоқтамасын, өнердің жүрегі тоқтамасын деп отырғаным сол. Өнерін өлтіріп алған қазақ ел болып оңбайды, елінен айнып қалған жүрек – жүрек боп соғып жарытпайды. Екеуі бөлінбес бір бүтін, тұтас дүние деп есептеймін. Ендеше, жүрегіміз тоқтамасын!

Классикаға дұрыстап мойын бұра алмай жүргендердің қадірі қашуы мүмкін. Ал классиканың қадірі еш уақытта қашпайды. Өйткені, ол – классика. Классика деген – мәңгілік тағдыр тапқан, мәңгілік тарих тапқан рухани дүние.

Қалың көпке бірдей жағу қиын нәрсе. Ол – өте сирек болатын процесс. Барлығына бірдей ұнау деген болмайды. Өйткені, әркімнің өзіндік «мені», өзіндік талғамы, қисыны, қабылдау жүйесі, қорыту деңгейі, мүмкіндігі болады.

Сахнада, экранда кілең шіңкілдек, ұсақ актерлер көбейді, екі иығына екі кісі мінгендей фактура жоқ. Кескін келбеті келіскен кермиықтарға зәруміз. Майда тартып барамыз. Шіңкілдеп, елпілдеп кеттік.

Қажымұқанды орта бойлы, сидиған жігіттер ойнайтын болып жүр.

Қамарды көріп қарның ашады. Не дауыс жоқ, не рух жоқ. Дене тұрпаты ғана емес, қимылы, рухы кішкентай. Қарагөз болып толқытып, Қамар болып жылата алмайды, қыз Жібек болып егілтіп, Еңлік болып елжірете алмайды мені. Міне, барлық трагедия осында жатыр.

Штамп деген – қазір қазақ сахнасының негізгі дерті. Ол не деген сөз? Бірізділік, сол баяғы бір ұқсастық, анау рөлінде де, мынау рөлінде де қолы ербең-ербең, сол баяғы дауыс, сол баяғы үн, сол қимыл, сол күлкі. Еш өзгеріс жоқ.

«Отеллоны» Мұхтар Әуезов керемет аударған. Ал енді соны қазақ тілінің табиғатынан, құнарынан беймағлұм режиссердің ынғайына қарап, қайшы ала жүгіру, күзеп салу, түзеп салу – мен мұны жақсылықтың нышаны деп ойламаймын.

О менің, Әшірбек Сығай ағам,
Сығай - әкем, өнерде - Сығай анам.
Адамдықтан айырылған бұл қоғамда,
Үлкен сыншы болса да Сығай адам.
Өзгелер қатал ғой деп бата алмайды.
Мен одан барлығын да сұрай алам.

Сұрай алам өшпедің амалдарын,
Сұрай алам өзге елдің адамдарын.
Сұрай алам ерлердің еңбектерін,
Сұрай алам жанын не тербеткенін.
Жүрегіне сырқат кеп жабысқанда,
Ешбір еңсе түсірмей емдеткенін.
Сұрай алам демейді сұрамағын,
Арзан емес, әрине сұрағаным.
Айымторы неліктен мұңайғанын,
Қарлығаштың қапыда жылағанын.
Сұрай алам өсуді, жетілуді,
Айман-Шолпан, Шекті мен Жетіруды.
Шимайын шығарма деп әкелгенді,
Көңілін күпті қылмай кетіруді.
Сұрай алам көнені жаңаны да,
Лезде дайын тұрады жауабы да.
Сұрай алам өзімді жоғалтпауды,
Мезгіл мұңы тұнғанда жанарыма.
О менің, Сығай ағам, Сығай ағам,
Бой бермей ой беріпті құдай оған,
Шәкірттерің қанаты қатайғанша,
Тілеймін жүрсе екен деп Сығай аман.
Кеше ғана жазғаным жұтаң еді,
Ал бүгін сөзден сөйлем құрай алам.
Теория - «ғылыми» стиль емес,
Кейіпкер боп күлемін, жылай алам.
Айтатын да қоятын, айта да алмас,
Сыншылар көп жазуға сын аяған,
Қалам қару, сөз садақ, мінез қалқан.
Сондай да еске түседі Сығай ағам.
Өтер кетер студент бұл күн елес.
Дейді ұстазым көңілін алаң қылып.
Сыншы қылу барлығын мүмкін емес,
Шығарады ол бұйырса адам қылып.

Мирас ӘБІЛ,
театртану мамандығының IV курс студенті
Ә. Сығай шеберханасы

ОҢ МӨРІАДЕ - МЕАМР

Асау ғасырдың алды-артына қаратып, бұрылуға шама келтірмес, бас бермес, ырыққа көнбес долы мінезі алпысыншы, жетпісінші, сексенінші, тіпті тоқсаныншы деген отынды тұтатып, орда бұзғызған, кырғилық танытып, қамал алғызған, сезімді түлетіп, қияға шапқызған, ойынды тербетіп, қисынын тапқызған онжылдықтарды демде тарихтың тұрлауымен талқысына салып та үлгеріпті... Ұлт пен ұлысты есейткен, ұрпақ пен уақыттың самайын боз қырауға бояған жарықтық жаратылыстың мына бидауа мінезіне, не деуге болады?! Кеше де солай болған! Бүгін де - солай! Ертең де... Ертеңнің ертесі де солай бола бермек! Жер үсті мәңгілігін айғақтар осынау ұлы сиқырды тергеп, тексеруді жұмыр басты пендеге жазбаған. Ондай құқық - тек Тәңірінің ғана қолында! Біздің міндет - орындау, пешенеге жазылған айлар мен жылдарды ертең ұялмастай адал атқару.

Шүкір! Соғыстан соң туып, ана атаулының тас емшегін иіткен, оқ пен оттан аман оралған әке атаулының арман-мұратын жалғаған тұтас бір ұрпақтың елі - жұртына жаңылмай айтар сөзі, ұялмай берер шығармашылық есебі барына соңғы екі-үш жыл бедері көзімізді де жеткізе түсті.

Әшірбек Сығай - осы буын, осы ұрпақтың белді де беделді өкілі. Қазақ театр сыны дейтін маңдайының соры бес елі, жүрегінің түгі бар барыс мінезділер ғана азабы мен мехнатына төтеп бере алар осы бір ауыр кәсіп жолына өз тағдырын байлаған замандас туралы не айтуға болады?..

Әу бастан-ақ өнер мен әдебиет десе, ішкен асын жерге қойып, жарғақ құлағы жастыққа тимей, алып-ұшып тұратын осы бір қатылез жанның талай-талай аумалы-төкпелі кезеңдерде исі қазаққа пана болған көне Түркістан аймағы мен қарт Қаратаудың қойын-қолтығында, тағының баурайында өткен балалықтың балдай төтті шағынан басталатын өмір баянын бұл арада түгендеп, термелеп жатудың керегі бола қояр ма... Өйткені, оның өмірбаяны - өз аузынан тастамайтын қазақ жерінің тағы бір Алатауы - Хан Тәңірінің етегінде туып өсіп, үлкен әдебиеттегі жолын қай-қайсымыз тәрізді Алматыда бастаған жан досы марқұм Сағатының, сондай-ақ, ұл өсіріп, қыз өсіріп жер беті тіршілігінің қызығын, дәм-тұзын тең бөлісіп, қатар жүрген құрбы-құрдас, дос-жаралары біздердің өмірбаянымыз. Айырмасы - төлқұжаттағы туған жер атауының, әкелеріміздің аты-жөні мен өз аты-жөніміздің бөлектігі ғана. Иә, ұмытып барады екенмін, Әшірбектің өзі айтпақшы, ендігі бір болар болмас өзгешелік - қалғанымыздың «көп көсем» боп ҚазМУ-ді бітіргеніміз де, оның жалғыз құлын боп, жұлқынып, консерватория желісін «үзіп» шыққаны!..

Байқап отырсақ, айтылар сөз де, шертілер сыр да жеткілікті. Қаршадайынан кие дарып, қасиет қонған осынау текті өнердің қара қазанында қайнап, ыстығына күйіп, суығына тонып келе жатқан пендеңіздің театр деп таңы атпаған, театр деп кеші батпаған күні кемде кем?!

Жеріне жеткізе таратып, талдаудың, әсіресе, ауызша талдаудың актер үшін, режиссер үшін қаншама пайдалы екенін өнер қауымына түсіндіріп жатудың өзі артық. Талдауың татусыз, әрсіз, нәрсіз, құрғақ болса, актер ағайынның қай-қайсы да іштей кекете күліп, бас шұлғып отырғаны... Бұл - қадіріңнің кеткені?.. Талдауың өрелі, өрісті болса актер көзінде нұр ойнап, зейіні саған ауғаны... Бұл - сыншы бағының жанғаны! Бас-аяғы он-онбес минут ішінде өзінің кәсіби дайындығыңа, танымыңның тереңдігіне қоса парасат, білігіңді таныту, өнер туындысының көзге шалына бермес қия, қалтарыстарына үңіле отырып, оның кем-кетігін, табысын тап басып айтып, өзгеге таныту - көркем талдау мен көркем сынның басты мұраты. Бұл орайда сыншының театр алдындағы мерейі мен мәртебесін үстем етер бірінші шарт - кәсіби билігі мен сауаты болса, екінші шарт - негізгі шарт - қара қылды қақ жарар сыншының қайсар мінезі, адалдығы. Ширек ғасырдан астам уақыт аралығында әр алуан халықаралық, республикалық байқаулар мен фестивальдердің ұтқыр ой, шешен тіл, терең таным таразыға түсер тайталасына, талай-талай көркемдік

кеңестердің қан сорпа додасына қатар іліккен сәт-сағаттар сана мен жүрек төрінде сайрап тұр! Әншейінде сөзі сырбаз, мінезі кірпияздау көрінетін осынау қаршадай жігіттің қаршығадай түйілген тұстары да, жылт еткен жаңалыққа есі кете қуанып, қалпағын аспанға атқан шабытты шақтары да - жадымызда!

Сыншы Әшірбек Сығай шығармашылық ой мен танымның айдынын жетімсіретпей, қайраткерлік қарым танытып, қоғам өміріне де әркез белсене араласып келеді. Соңғы екі онжылдан астам уақыт ішінде оның мәдениет, білім саласында қарапайым ұстаздан ректорлық қызметке дейін өсуі, қатардағы театртанушы маманнан министрдің бірінші орынбасары дәрежесіне дейін көтерілуі соның айғағы.

Бұйырған біраз басшылық қызметтің басын «қалай қайырып, тізгіндеп» ұстағанын профессор құрдасымыз ретті жерінде өзі де жасырмай-бүкпей айтып жүрді... Шүкіршілік айтады. Болса «болдым-толдым» деп белді босатқан да, болмаса «қалдым-солдым» деп жасқанып, жасып жүрер азаматыңыз Әшірбек емес. Қаламы - қолда! Әзілі - жолда! Ойы - өрде! Қиялы - қай кездегідей театр деген киелі төрде.

Күні кеше ғана «арыстандай ақырып», арамызда жүрген, айтарын бет-жүзіңе қарамай, тіліп бір-ақ айтып, қасқая қарап тұратын, қазақ өнерінің орыны толмас айқайшысы, атақты Асқар аға Тоқпанов пен Асекеңдердің ізбасар шәкірті, қазақ режиссурасындағы биігі жетімсіреп қалған, қапияда көбімізді өксітіп, өкінітіп, жарқ етіп жанып, өмірден ерте кеткен, адал досымыз, замандасымыз Жақып Омаровтың шығармашылық кескін-келбеттері де сыншы Әшірбек Сығайдың салдарлы да салмақты, байыпты да байсалды ой әлемінің өрінен, қалам қарымының төрінен сырт қалмағанын көреміз.

Сыншы қаламы мен қиялы қашан да сергек. Барды көрсе, марқаяды, жоқты көрсе, ортаяды. Жақсы хабардың жаңғырығы тарқамай тұрмайды. Әсіресе, мұндайда Сығай сыншының құлағы да, қаламы да сақ! Өзі де, сөзі де сақ! Салынып ұрып, бірде Ақмолада жүрсе, енді бірде Жезқазғанда жүргені! Бірде Атырауда жүрсе, енді бірде - Павлодарда, не Қарағанды, не Шымкентте жүргені. Семей, Талдықорған, Қызылорда... Петропавл, Қостанай... Құдай біледі, Қазақстанда Әшірбектің аяғы тимеген театр табалдырығы жоқ шығар, сірә?! Ол қайда жүрсе де, нені көрсе де құр «көрүмен» шектелмей, әртіс қауымды ауызша талдаумен «алдай» салмай, ерінбей-жалықпай, көшқұлаш мақалаиы бірінен соң бірін тоғытып, жазып жатқаны... Күнгейді көріп қуанып, көлеңкені көріп, қобалжығаны жазғанының әр жолынан аңғарып жатады.

Ол кеше... Кеше-е де солай еді...

Мүйізі қарағайдай бір-бір халық әртісі болып, бүгінде ел таныған, театр деген ұғыммен тел, егіз болып, көрермен санасына сіңін кеткен Асанәлі, Сәбит, Райымбек, Фарида, Зәмзәгүл, Нүкетай, Торғындар туралы жиырмадан жаңа асқан жастағы Әшірбектің алғашқы жазған портреттік талдаулары кім-кімнің де жадында.

Жас сезім, адал көңіл алдамаған екен, жаңылмаған екен!

Иә, мына Күн мен Ай алма-кезек тербеткен алып дүниенің аясында Адам мен Адамның хас таланты жаратар Сұлулық рухының мәңгілік екенін жұмыр бас пенде өлдеқашан мойындағанын бәріміз де білеміз! Соны ұмыттырмай, ауық-ауық еске салып отыру үшін де театр дейтін қасиеті мен қасіреті қатар жүретін өнердің Жанайқайы бізге қалай қажет болса, Театрды - Тағдырды, Өнерді - Өмірді санайтын Әшірбектердің, Әшірбектей сыншыларымыздың да бізге солай керек екені анық.

Нұрлан ОРАЗАЛИН,
жазушы-драматург, ҚР Мемлекеттік сыйлығының иегері

ӘКІМ ТАРАЗИДЫҢ ТАРЛАНЫ

Әкім ағаларың Әшекеңді – Тарланым! - деп еркелететін. Кейіннен, «Сіз қойған атты ақыры мыналар маған атақ етіп, таңып берді» деп, «Тарлан» сыйлығын алғанда айтқаны бар еді.

Әшірбек Сығай қазақтың тарланы-ақ еді. Жаны жұмсақ, алғыр, өзінен кейінгіге жанашыр болатын. Адамның жанына үңіле білетін қасиеті бар еді. Қоғамның кемшіл тұсын жөндеуге ат салысып, кірісіп, айтуға жалықпайтын, ерінбейтін, міндеті, жауапкершілігі санайтын. Осы қасиетінің бір көрінісі, «Хабар» арнасынан «Жансарай» деген авторлық бағдарлама ұйымдастырды. Қазақтың майталман, дара тұлғаларын таспаға түсіріп, сұхбаттарын алып қалуымыз керек деп, жанұшырып жаздырып алып жатты. Тіпті, ешкім аса біле бермейтін, елеусіз қалған, ескерусіз қалған замандастарына дейін таныстырып кетті.

Бірде кафедраға кіріп барсам, Әшірбек Сығай отыр екен. Өзінің табиғаты дархан, сезімі жүйрік еді ғой. Әрине, кафедра Әшекеңе тарлық етіп отыр. Әшекеңе үлкен зал, толған аудитория керек сияқты.

**БІЛМЕЙМІН, МҰНЫҢ БӘРІ ҚОШТАСУ МА
ЕДІ? ӘЛДЕ ҚАЛАМҒЕР ҚАРЫНДАСҚА
ДЕГЕН ІЗГІ ІЛТИПАТ ҚҰРМЕТІ МЕ ЕДІ?
ЖАДЫРАП, ЖАРҚЫРАП АЛДЫМНАН
ШЫҒА КЕЛЕТІН ӘКІМ ТАРАЗИДЫҢ
ТАРЛАНЫ БІЗДЕН ОСЫЛАЙША
ОЗДЫ ДА КЕТТІ.**

- Роза ханым!-деді Әшекең. Сиясы кеппеген дүниемді ұстап отырмын. Ертең «Егемен Қазақстанға» шығады. Тақырыбын «Қарлығаш неге жылады?» деп қойдым. Бұл Қарлығаш Қабиджанова деген менің курстасым, талантты актриса. Семейдің қызы, сіздің апаныз болып келеді. Қайсар, бітімі бөлек қыз еді, байқұстың өнерде жолы болмады, - деп бір қайырды.

- Дездемонаны ойнауға ғұмыры жетпеді, - деді. Қарлығаш парталасының келбетті жастығын есіне алып, өзінің де жастығының кеткеніне көңілі мұқалып, жаны жәбірленіп отырғанын ұқтым.

- Тыдашы! - деді. Алғашқы сөйлемді шабыттана оқып: «Иә, Қарлығаш, сен неге жыладың со жолы. Егілдің ғой әбден. Есімде қалғаны - бұлаудай болған қос жанарың... Танадай жарқыраған тостаған көздерің шарасынан шығып кетердей-ақ, қос иығың селкілдеп өкси жылағаныңды осы кезге дейін ұмыта алар емеспін...»

Әшекеңнің шабыттана саңқылдап оқып отырғаны актердің образға енгеніндей қызықтап, тыңдап отырған едім. Әшірбек Сығай: «Сонымен бір жолы қақаған ақ шұнақ аязда Семейге жол түскен. Барған бетте парталасым Қарлығашты сұрастырдым. Театр басшылары шұғыл іздестіріп, тез таба қойды. Өзер таныдым. «Япырай» - деймін іштей таң қалып. Небәрі көріспеген он алты-он жеті жылда қалай өзгеріп кеткен. Көздерінің айналасын әлжуаз әжім айналдырып, маңдай түс шаштарын бірді-екілі ақ түс меншіктей бастапты. Қайран, бір кездегі қылықты қыз Қарлығаш!

Баяғы танадай жарқыраған сүйкімді көздердің от шашып тұрар шуағы солғын тартқан. Күлкісі бұрынғы сәнінен айырылған. Бет-жүзіндегі өзіне ғана жарасып тұрар ұсақ сепкілдері едәуір ұлғайып, Қарлығаш кескін-келбетінің құтын қашыра түскендей» - деп, кілт тоқтады-дағы «менің Қарлығашым ішетін әдет тапқан екен». Осы тұста Әшірбектің дауысы өзгерді, манағы саңқылдаған дауыс төмендеп, баяулай бастады. Оқып отыр дегенім, жәй әншейін, Әшекем, көңілі дария, жаны жомарт, алған беттен қайтпайтын қайсар мінезді, батыр Әшірбек Сығай жас баладай, панасыз жетімдей, ағыл-тегіл жылап отыр... Бірақ тосылмайды, кідірмейді. «Курстасым Қарлығашқа барынша разы болдым. Бір ауыз ғайбат сөз айтып, біреуді қараласа, қанеки! Шіркін, жалған! Өмір дегеніңіз кейде манағы Қарлығаш итерін тастаған шөлмек секілді-ау?! Сәл жайсыз тасталған шөлмектің сынбауы мүмкін емес қой. Өмір, тағдыр да солай. Сәл шалыс бассан, бар болмысың шытынағалы тұр» - деп мақаласын тәмәмдады.

Қайсар Әшірбек мезгілсіз шыққан жасты қолымен сүртіп отырып, кешірім сұрады.

Тарлан Әшірбектің жаны осындай нәзік еді. Оның жаны көп қиянатты бастан кешті. Қиянат шеккендердің жанынан табылатын, құр мақтанмен мансапқа жеткендерді Әшірбек Сығайдың мысы басатын. Жаны шырылдап, бозторғайдай боздап таланттардың қорғаушысы болды.

Бірде «Хабар» арнасынан қыз бала тіл шалды.

- Роза апай, сізді «Жансарай» хабарына шақырып отырмыз, - дейді.

- Оу, айналайын, «Жансарайға» Әшекең өңкей қазақтың майталман академиктері мен ғарышкер, ғалымдарын, классиктерді шақыртып жатыр. Маған ертерек болар, сәл кейінірекке қалдырыңдар. Әшекеңе рахмет, менен сәлем айтыңдар, - демеймін бе?

Қыз бала екі-үш күннен соң қайта тіл шалады:

- «Хабар» арнасының ұсынысы еді, Роза апай, күтеміз. Әшірбек аға ренжиді, сізге!

Әшекеңмен сұхбаттасқанға не жетсін.

- Роза, сен хабардан бас тартыпсың. Бірақ сен сөйлемегенде кім сөйлеуі керек? - деп эфирден сөз бастады Әшірбек ТАРЛАН.

Ол осындай еді. Шындықты ішке бүгіп, пенделіктің есеп-қисабына бағынбайтын. Парасатты мінезімен замандастарының мерейін өсіріп отыратын.

Қазақтың Ұлттық Өнер Университетінде «Ес-аймақ» әдеби клубында кездесу ұйымдастырды. Сол кездесуге мені шақырып, өзі жүргізіп отырды. Білмеймін, мұның бәрі қоштасу ма еді? Әлде қаламгер қарындасқа деген ізгі ілтипат құрметі ме еді? Жадырап, жарқырап алдымнан шыға келетін Әкім Таразидың ТАРЛАНЫ бізден осылайша озды да кетті.

Роза МҰҚАНОВА,
жазушы-драматург,

Қазақстанның еңбек сіңірген қайраткері

Әшірбек Сығай өмірден озды деген суыт хабарды есту кім-кімге болса да оңай болған жоқ. Төбемнен жай оты кеп ұрғандай болды. Жан дүнием алай-дүлей болып азынап сала берді.

Сыншы ағамыз кешегі күнге дейін театр сынына белсене араласып, ортақ өнер жайлы өткір пікір айтудан қол үзбей келді. «Сынның театр қозғалысының шаңында қалып немесе оның қанжығасында байланып қалуға қақы жоқ» деп, қазақ театр өнері туралы қоғамдық пікірді дамыту үшін барын салды. Сан алуан өнер мәселелеріне шын ден қойып, көркемдік жағынан дамуымызға көшбасшылық пікір айтудан жалықпай өткендіктен де, Әшірбек Төребайұлы ең беделді де дуалы ауызды сыншы атанды. Алғыр ойымен, өткір тілімен маңызды тың дүниелерге толассыз үн қатып отыруы – оның батыл сыншы атануына жол ашты.

Театрдың азапты жүгін көтерген осынау жанкешті ағамыздың жанында көбірек жүрген шәкірттерінің бірі болдым. Бұл маған Алланың берген үлкен сыйы деп білемін. Жанында жүрін көп нәрсені үйрендім. Қиын-қыстау сәттерде көмек сұрап келген кісілердің көңіліне кірбін түсірмей, талай рет қол ұшын берген сәттеріне де куә болдым. Жүрегі сыр беріп, екі жыл бұрын өлім аузынан қалғанын білеміз. Сондықтан жүрекке көп салмақ салмай, денсаулығына үлкен мән беру керектігін үнемі есіне салып отырғанда «Айзат, неге сонша таусыласың, бүгін-ертең жан тапсырғалы жатқан жоқпын ғой, қорықпа ұстазым Бөкеевадан артық жасаймын мен» деп, сөзіме салғырт қараушы еді. «Мен профессормын», «мен белгілі сыншымын» деп кеудесін соқпай, солардың көңілі орныққанын тәуір көрген Ол арасында сыр беріп қалар денсаулығын да есепке ала бермеуші еді-ау, жарықтық. Көмекке зәру жанның меселін қайтармайтын кеңпейілділігі, жақыны тұрмақ жаттан да қамқорлығын аямайтын жанашырлығы кейде өзіне кері әсер етті. Аптапты ыстық күнде қамқорлыққа зәру жанға алып бәйтеректей көлеңке бола білген Әшекеңнің жүрегінен кең байтақ қазақ даласының дархандығын аңғаратынбыз. Қайран дүние-ай, демалуды бір білмей өткен сыншы ағам тобықтай сауап үшін тоқтаусыз әрекет, дамылсыз еңбек етті ғой.

Әшірбек аға, әділ сынның әлсіз тартып, кенже қалғанын қаламады. «Сын - шын болуы керек» деп, ешқашан әділеттен аттамай, әділдік нысанасына дәл тигізіп жүрді. Батыл ой айтуда әлсіздік танытпай, жалтақтықтан аулақ нағыз жауынгер жанрдың нақ өзіне айналған сыншы тұлғаның тура мінезді екенін бәрі білді. Оның турашылдығынан алыстан шошып жүрер шибөрілер мен құзғындар тұрмақ, қайсыбір көкжалдардың өздері сыншының көлеңкесін көрсе күндік жерден безуші еді. Қызметіне адал емес арсыздарға көзін төңкеріп те қарамайтын, жемқорларды көрсе кірпідей жиырылатын, сыбайластарды суканы сүймейтін, қырандай қалықтай алмай, жер бауырлап жүрген қиыршықтарды қатулы қабағымен-ақ қайырып

отыратын.

Әшірбек ағамыз өзінің болмыс-табиғатына тура келмейтін тіршілік иелерін айналып өтіп, үлкен болсын, кіші болсын еңбекқор, пейілі таза жандармен тіл табысқанды қош көретін. Асыл азаматтың бойындағы алғырлығы, әр нәрсені тереңнен ойлайтын дегдар тектілігі, өз маңайына шуақ төгіп жүретін мейірімділігі өзіне, оған әр кездескен пенденің жүрегіне жанды сезімдер тудыра жөнелетін ғажайып күйге жетелеуші еді. Ұстаздық борышын кіршіксіз атқарып қана қоймай соңынан артық сөз ертпей, атағына нұқсан келтірмей тынымсыз еңбек еткені, биік адамшылықты діттегені – бәрімізге үлгі болып қалды. Ол кісінің кең ойлайтын парасаттылығы, іскерлігі, орынды әзіл-оспағы тіпті басшылық қабілетке тән тиянақтылығы, жауапкершілігі түгелдей жадымызда.

Алаяқтардан аяқ алып жүре алмайтын, мына тасбауыр қоғамнан мезі болғанда, бір мезгіл Сыншы ағаның жан жылуынан қуат алушы едік. Көзіміз бен көңілімізді жүдетпей, қашан да жайдарлы жүруге себепші болушы еді. Магниттей тартып алар оның мейіріміне енді өмір бойы шөлкеркеп өтетініміз айдан ынық.

«Адамгершілік – Алла алдындағы парызым, мейірім-шапағат – тіршіліктегі қарызым» деп, ізгілікті жанына жалау еткен ұстаздың өмірлік ұстанымы – әрқашан адал болу, шындықты айту еді. Сондықтан да, театр төңірегіндегі мың сан түйткілдерін мінберлерде батыл жеткізді. Өнердегі өзекті мәселелерді мәжілістерде ашық айтты. Келіп тұрған ойды кері жұтпай батыл айту - қазақ театрының жалынды жыршысы болуға берік бел байлаған жанкешті азаматтың ғана қолынан келер дүние. Әш ағам - ең алдымен театрды ардың ісі деп түсініп, оны жан-тәнімен сүйді.

Ойы қорғасындай салмақты, сөзі мірдің оғындай өткір сыншының енді сахна төріне шықпайтынына, мінберге көтеріліп қазақ өнерінің мұң-мұқтажын айтпайтынына сену қиын. «Сынсыз ілгері өсу жоқ» деп, ой түйіп отыратын сыншы тұлғаның қағидалы тұжырымдарын енді баспасөз беттерінен оқи алмайтынымды ойласам, өзегім өртенеді. Елді аузына қаратқан шешендік сөз саптау шеберлігі мен қара сөздің қадірін қашырмай айтқан ойнақы қалжындары бәрі-бәрі артта қалғаны жаныма қатты батады. Білікті ұстаз, қарымды қаламгер, сарабал сыншыны енді көре алмайтынымды мойындағым келмейді...

Әшірбек аға...

Жүремін сені ән қылып,

Мән ғып айтып.

Енді жаным қайтадан тарықпасын.

Жоғалтып алдым, білемін, енді қайтіп,

Өзіндей бір биіктің жолықпасын...

Айзат ҚАДЫРАЛИЕВА,
театртанушы

Біреуге батыл тіл қату үшін де, шексіз мейірлену үшін де жүрек керек. Жүрексіздер – мінезсіз болады. Бұл – менің Әшірбек Сығайдай аяулы ұстазбен алғаш жолыққанда ашқан ұлы жаңалығым! Жұдырықтай ғана бір кесек еттің өнерді, тұтас бір ұлтты, керек десеңіз күллі адамзатты сүюге қауқарлы екендігін көріп, таң қалғам. Ұлы Абайдың қойған сауалына сонда: «адам баласының жүректен аяулы жері жоқ» деп нық сеніммен батыл жауап бергем.

Иә, адамның істеген ісі – жүрегінің айнасы. «Маман болмасаң, мейлі, ең бірінші Адам бол! Менің ең әуелгі мұратым – алдыма келген шәкіртті адам етіп шығару» дейтін ұстаздың ғұмырлық ұстанымы да осы – адамдық қалыптан айнымау болатын. Және оны ешқашан құр сөзбен ғана айтып шектелген емес, әр ісімен, өнер үшін торғай жанын жұлып берер жанкештілігімен жанымызға сіңірді. Ол кісі ешқашан «мен тұлғамын!» демейтін, тұлғалықты әр басқан қадамы, әр айтқан сөзімен санаға құятын. Сәттік жүздесудің өзі кейде сананда сілкініс тудырып, өмір, өнер жайлы көзқарасыңды түбегейлі өзгертін жіберетін. Сондықтан да жастар жағы бұл кісіге жақын жүрді. Әрқайсысы өзіне меншіктеп алғысы келіп тұратын. Әрбірі өзіне ұстаз тұтты. Әрбірінің жүрегінде өзінің Әшірбек ұстазы өмір сүрді. Әрқайсысы туған әкесіндей қадыр тұтты, қастерледі.

Бірде «Ес-аймақ» ұйымының кезекті кездесуінен кейін ағамен дәлізде ұшырасып қалдым. Қолында сөмкесі бар, жалғыз келе жатыр екен. «Аға, әкеліңіз, сөмкенізді ұстайын» деп едім. «Сөмкені қайтесің, одан да жүр, күн суық жатақханаға жеткізіп тастайын» деді. Бұл ұстаздың қашанғы әдеті еді. Жанашырлық – жақсы ағаның өмірлік ұстанымындай көрінетін. Қасында жүрген шәкірттерінен жан жылуын, қамқорлығын аяған емес. Әрқайсымыздың жағдайымызды сұрап, туған баласындай үнемі бәйек болып жүретін. Әрқайсымыздың тағдырымыз үшін алаңдаулы болатын.

Сенім деген сезімнің тау қопарып, қамал бұза аларық қауқары барына да ұлы ұстазбен танысудың арқасында көз жеткіздім. Жарық көрген, жазған болмашы дүниенің өзін қалт жібермей қадағалап, кездескен жерде пікірін айтып, жылт еткен дүниеге жүрегі жарыла қуанатын жалғыз адам көрсем – ол да аяулы аға – Әшірбек Сығай еді. Сырт көзге қаталдау көрінгенімен, шәкірттерінің жанында жүзінен нұр төгілер еді. Шексіз бір мейіріммен әрқайсысына аялай қарар еді.

– Иә, Еркеназ сұлу, не бітіріп жүрсің? Байқап жүрмін, Астанаға сыймай жүрсің. Сәл мүмкіндік туса, Алматыға тартып отырғың келіп тұрады. Алматы жақсы, бірақ оқуыңды ұмытпа, жастар Астанаға да керек.

– Аға, мұрағаттың бәрі сонда ғой. Шаң басқан архивтен тарихымды іздеп жүрмін, – деп әзілдей тіл қаттым.

– Талпынысың құптарлық, театр – тарихымен тағылымды. Ескерілмей, есімі ұмыт қалған тұлғаларымыз қаншама. Соларды жарыққа шығару керек. Ғылым деген төзімді қажет етеді. Келін-кетіп, құр босқа жол тоздырумен ғалым болмайсың. Ізден, өзіңнің сұрлеуіңді ізде. Жаңалығың болмаса, ортаң мойындамайды. Мойындалмасаң – көптің бірісің. Сондықтан ойлан, айналайын, бағытыңды тап.. Анау Жұмат Шанин, Орынбек Бековтің бүгінде ұмыт қалып бара жатқан жарқын істерін жаһанға жария ету керек. Қандай ғажап адамдар болған. Репрессияның қылышынан қан тамған шағында небір батыл шешімдерге барған, кейбір ел тұтқалары жасай алмаған жұмысты

тындырған. Өз басының кететініне қарамастан, театрдың директоры болып тұрған сондай қиын-қыстау шақта Әуезовті жұмысқа алған. Жандайшаптардың сөзіне еріп, жақындарынан, ұлт өнерінің қайраткерлерінен сырт айналмаған. Міне, шын жанашыр осындай болады! Орынбектің осы батылдығын жазу керек. Иса Байзақовтардың, Қалекидің зерттелмеген мол мұрасы күтіп жатыр. Соны сендер іздемегенде, кім іздейді? Ерендердің еңбектері жиі айтылып, жазылып, ұрпақ санасына сіңірілуі керек. Ел көрмегенді көруге, ел ұмытқан нәрселерді жарыққа шығаруға тырысып жүріндер, сонда халқың қадірлейді. Көптің бірі болудан қаш! Осы жасқа келгенде қит еткен дүниеге жүгіре беру маған да оңай емес. Алматыдан таңертең ғана келдім. Ұшақтан түсе сала, мына кездесуге асықтым. Кешке тағы бір жиналыс күтіп тұр. Сол жиналысқа шаршадым деп бармай-ақ қоюыма болар еді, бірақ өнердің тағдыры сөз болады. Ал өнер сөз болып жатқанда, мен кұр қарап отыра алмаймын. Қазір кімнің кімге жаны ашып жатыр... – деп күрсінді.

– Аға, бүгінгі біз аңыз ғып айтар Алаш арыстары өз дәуірінде дәл сіздей-ақ болған шығар, ә?!

– Ол кісілердің қажыр-қайратының, істеген ерліктерінің қасында, біздің бүгінгі тірлік не? Салыстыруға келмейді, – деді

– Мен келіспеймін, аға. Әр дәуірдің өз жүгі, өзі сыны болады. Сол арыстар бүгін өмір сүрсе, дәл сіздей-ақ іс тындырар еді. Ал егер Сізге сол қысылтаяң шақтың дәмі бұйырса, Сіздің де аянып қалмайтыныңызға сенемін. Сондықтан да ұлт үшін ерлік дегеннің өзі заман салмағына сай шартты болатын шығар... – деп едім, ағай жымия күрсінді.

...Жатақханаға жақындадық. Сөзіміз аяқталмай қалды. Әңгімемізді лекцияда жалғастыратын болып қоштастық. Бірақ ол әңгіме жалғанбады. Біз ұлы ұстаздан мәңгілікке көз жазып қалыппыз...

Рас, кейде біз, әсіресе, біздің халық өткен шақпен өмір сүруге, өткеннің өнегесіне тандана, таңырқай қарауға әуес. Ол қажет те шығар. Бірақ жанында жүрген жақсы адамның қадіріне дер шағына жетіп, шапағатына бөленуден артық бақыт жоқ екен. Осы тұрғыдан келгенде, біз өте бақытты ұрпақпыз. Жүсіпбек Аймауытов, Мұхтар Әуезов, Ғабит Мүсіреповтей асылдардың сынығы – Әшірбек Сығайдың дәрісін тындадық, жанында жүріп тұлғалық болмысына бойладық, театр үшін туған тұлғаның өнер деп соққан ұлы жүрегінің лүпілін тындадық. Фестивальдерге бірге еріп барып, сын әлемінің қыр-сырына қанықтық. Ағаның пікірін, қара қылды қақ жарып, әділін айтқан, әр әртісті аялай отырып, мақтаумен бауыздайтын тура биге тән тұлғалық тұрпатын көріп кейде ойлайтынмын: егер ғайыптан тайып сонау бір бағзы замандағы билер дәуірі оралар болса, халық болып жүгініп, әділін сұрар төбе би биігінде осы Әшірбек ағам тұрар еді-ау деп. Ұстаздың әр сөзі мен әрекеті, дәріс оқу даналығы маған тек қиялымда ғана өмір сүрер бүгінгінің Төле мен Қазыбек биін көз алдыма әкелетін.

Бұл кісінің әр сабағы, әр дәрісі – бір-біріне ұқсамайды. Арнайы жүйе, тәртіпке де бағыныңқырамайды. Кейбір ғалымдар секілді тілін тым ғылымиландырып, кітапта жазылған деректі

сол қалпында баяндау да бұл кісінің табиғаты үшін жат. Дәріс оқуындағы бір ерекшелік – қағазға алдын-ала жазып келген жазбасын ежіктеп отырмайды, аудиторияға кіргеннен, лекциясын бастағаннан театр туралы толғамдары төгіліп кете береді. Әр дәрісі – бір әлем. Бір қолданған теңеуінің орнын келесі сөйлемінде қайталау сөз емес, жаңа синоним сәндейді. Кейде бұрын естіп көрмеген қазақтың байырғы, ұмытылып бара жатқан сөздерін ұстаз аузынан естіп таңырқап жататынымыз және рас. Жыраулардан қалған тұяқтай, солардың асыл сынығындай әсер береді. Егер әр сөзіне үлкен мағына мен мұқият зер салар болсаңыз, оның тіпті де әсірелеу, қызыл сөзге салынып қызыну емес, суреткер сыншының лүпілдеп соққан жүрегі екенін бірден сезер едіңіз. Жазушы Әкім Таразише айтсақ, «...айтып отырған объектісіне автор өз жанынан нұр құйып отырады екен. Сондықтан да Әшірбектің әр туындысын сиқырлы симфониядай ұйып қабылдайды екенсің. Сондықтан да біздің Әшірбек сыншы емес, жыршы екен. Сығаев – кешегі отандас, бүгінгі ынтымақтас елдердің театры мен өнерінің түбегейлі энциклопедиясы; қай елде қанша театр бар, әр театрдың өзіндік ерекшелігі қандай, ол өнер ұжымдарында қандай-қандай әртістер бар, әр әртістің өмір жолы, шеберлік деңгейі, тіпті осал тұсы не десең, мүдірмей, егжей-тегжейлі баяндап бере алады».

Ал ақын Софы Сматаевтың сөзімен сараласақ, тұрымтайдай тұрпатымен қыранның ерлігін жасаған тұлға, қайраткер, ұстаз Әшірбек қазақылықтың қаймағы, ұлт болмысының айнасы, аса мәртебелі өнердің шын мәніндегі жоқтаушысы, жанашыры бола білді.

Ұстаз жайлы сөз болғанда, біздің ойға ең бірінші осындай ойлар оралады. Бірақ ол ойдың өткен шақтың үлесіне тигені қандай өкініш. Өттең...

«Соңғы әңгімеңізді «Жүрегіміз ауырмасын!» деп түйіндеп едіңіз. Сіздің ЖҮРЕК үлкен еді, кең еді. Тұтас театр, бүкіл өнер әлемі Сіздің ұлы ЖҮРЕККЕ сыйып-ақ кетер еді. Сол алып ЖҮРЕКТІҢ, ұлы ЖҮРЕКТІҢ тоқтағаны ма расымен? Мың ЖҮРЕК жабылып толтыра алмайтын жалғыз ЖҮРЕГІҢІЗДІ енді қайтін қана қиып қара жерге көмер екенбіз? Сізсіз біздің қолдан не келеді? Сізсіз біз ешкім де емеспіз-ау... Қателессек те қорғайтын Сіз бар ғой деп батыл қателесетінбіз. Неткен суық хабар еді, ҰЛЫ ҚОРҒАНЫМЫЗ құлапты... Ұлтты шын сүюдің үздік үлгісі болып жүре тұрсаңыз етті. Енді кімге қарап бой түзейміз, кімге еліктеп сөз саптаймыз. Шөлдеп келіп, Сіз сусындатар сын суатына қомағайлана бас қойғанда, ҰЛЫ САҒЫНЫШҚА айналып кете барғаныңыз не? Сіздің деміңізбен бірге театрдың тұтас бір дәуірінің тынысы да мәңгілік дамыл тапқаны ма?.. Тура биіміз деп төрелік сұрар күллі театр қорғансыз қалды-ау енді... Орны толмас зор кем дүние... Өзгені былай қойғанда, өнерді белден басу деп қабылдайтын кейбір тоғышарлардың талайсыз әрекетін көргенде, АҒА-АУ, Сізді әлі талай жоқтайтын боламыз... Шын жылау енді басталады...»

Бұл – жанды қарып өткен суыт та суық хабар жеткен күні көңіл күнделігіне түскен ой тамшылары екен. Сіз тықақатап жүріп санамызға сіңірген, әдетке айналдырған күнделік жазудағы ұқыптылық енді біздің өмірлік қағидамызға айналыпты. Иә, Сіз өлмеспіз. Сіз әр айтқан ақыл-өсиетіңізбен, әр тағылымды ісіңізбен біздің жүрегімізде екенсіз. Сіз шапағат сыйлаған сол ЖҮРЕКТЕР барда, ұлы өнер барда Сіздің жүрек тоқтамайды, мәңгі соғады. Сол бір күні «Жүрегіміз тоқтамасын!» деп оқыстан тілеген тілегіңіздің мәнін енді түсіндім!.. Аға, Сіз өлген жоқсыз!

Назерке ЖҰМАБАЙ,
кинотеледраматургия мамандығының
II курс магистранты

ЖАН АУҚАҢ

Саңқ-саңқ еткен дауысы құлағымда,
Елендеймін шақ қалып қуануға.
Даусыңызға шөлдеген жүрегімді,
Біп-ыстық көздің жасы суаруда.

Біп-ыстық өртейді кеп шоқтай қарып,
Тынысым тарылады соқпай қалып.
Бірақ күнде сездірмей ажал оғы,
Ту сыртымнан тамырыма соқты айналып.

Тамырым табан асты кескіленіп,
Тағдырым тәлкек етті кесті келіп.
Осы екен ау ағайдан «ажал құрғыр
бір күні алып кетет» - деп естіп едік.

Амалым не мән бермей астарлы ойын,
Түсінбеппін көре алмай асқар бойын.
Міне, осылай қабырғам қарсы айырылып,
Қара жерді жамылды дастан қойын.

Ей, қара жер, енді олай хабар етпе,
Қалған жарым жанымды садаға етпе.
Жақсы адамды тапсырдық құшағыңа,
Жанын ал, жақсылығын ала кетпе.

Қалсыншы шарапаты, жақсылығы.
Болған ет жаратқанның жақсы құлы.
Мен оның кенжесімін соңына ерген,
Болайын ізін жалғар жас құлыны.

Ұлы Ұстаз алғысым көп, тағы айтайын,
Сізге берем кеудемнің сарай тағын.
Жетім құлын ышқынсын, кісінесін,
Бұл менің сізге алғысым, жан айқайым ...

Нұрислам ӘБДІЛ,
театртану мамандығының II курс студенті
Ә. Сығай шеберханасы

КҮЗДІҢ СОҒҒЫ ҚҰНДЕРІ...

Әзіл жылап, ән зарлап, егілді дем
Әлсіреді қуатым менің білем.
Әр сөзінің естегі әуенінен
Әлі күнге сеземін демінді мен.

Шыр айналып ғарышты өрлей шың-құз,
Шәкірттерің іздейді сендей жұлдыз.
«Шалғай кетті ол» - десе шыдамаймыз
Шындыққа да шынымен сенбейміз біз.

Ірі еді түйгенің, өргендерің,
Іркілуге тоқтауға жол бермедің
Ізіңізден жаңылмай избасарлар
Іліп жүрер ұядан көргендерін.

Реніш атты тағдырға тағы да рең
Риза болып үлгермей барына мен.
Рахметімді естісін мүмкін болса
Раббыма бір оят деп жалынар ем.

Бірер арман өрлемей өрге тегі,
Бағы өртеніп өксиді, селдетеді.
Бөбектерді біліммен бөлеп қойған,
Бесігіңді енді кім тербетеді?!

Елдегі көп театр естіп ерін,
Естен танып қайғының кешті көлін.
Елес болдың ер жетпей екі сәби,
Енді ғана ұшар да бес түлегің.

Кештіріп мұң сұм хабар қайғы
астырды-ау,
Көп көңілге күйігін жайғастырды-ау,
Күздің соңғы күндері самалымен
Кірпігіңді мәңгіге айқастырды-ау...

Нұржан САЛИМОВ,
театртану мамандығының II курс студенті
Ә. Сығай шеберханасы

**«СЕНДЕР РЕЖИССЕРДЕН ДЕ, АКТЕРДЕН
ДЕ, ДРАМАТУРГТЕН ДЕ БІЛІМ ЖАҒЫНАН
ЖОҒАРЫ ТҰРУЛАРЫҢ КЕРЕК, БІЛІМІҢ
ЖОҒАРЫ БОЛМАСА ЕРТЕҢ ОЛАРҒА НЕ
СЫН АЙТАСЫҢ!»**

«Театртану ғылымы, оның ішінде сын жазу қиынның қиыны, ол көл-көсір білімді талап етеді» – деп ұстазымыз Әшірбек Төребайұлы үнемі айтып отыратын. Студент кезімізде көп оқуымыз керектігін, «Ертең отбасылы болғанда қолдарың тимей кетеді!» деп құлаққа құйған еді жарықтық. Жалпы, театртану көп жылдық білім мен ілімнің негізінде қаланып адамның ой қорытуларынан келін өзіндік пікір туындайтынын осы күні әбден түсіндік. Өмір көші өз керуенімен келіп, ақырын жылжып кете береді екен... Әшірбек ағайға кәдімгідей арқа сүйеп жүруші едік... Театрдың мың сан мәселелерін қозғап айтып, жазу үшін де адамға абырой керектігі рас. Әшірбек ағайда абырой да атақ пен даңқ та, ой мен парасат пайым да бар еді. Сондықтан да ол кісінің сөзі дәмді болатын, жан-жақтағы алыс-жақын шет елдерге барып, қойылымдарын көріп-тамашалап отыру театртанушының өресін өсіретіні тағы бар. Оның үстіне сөздері шешен, қазақтың шұрайлы сөздерінің бәрін сіңіріп алған мықты еді! Кәсіби сын айтқанда бір адам да ауыз аша алмай қателігін еріксіз мойындап: «Дұрыс Әшеке! Айтқаныңыз орынды Әш аға!» деп құлдық ұрғандай тұрушы еді-ау. Өткір де айтатын, бетке де сөйлейтін, бірақ әр сөзді орынды айтқандықтан ол кісіге ешкім де ренжімейтін, керісінше көпшіліктің Әшекең не айтар екен деп тағатсыздана күтіп отырғанына талай рет куә болдық.

«Біреуге тақияң қисық түр – деші ол сені ұнатар ма екен... Ал, актерлер, режиссерлер, драматург – шығармашылықтың, темпераменттің адамы, психолог олар, айтқан әрбір сөзіңді аңдып отырады». Сондықтан әрбір айтқан сын, дәлелді, пайымды болуы керектігін үнемі сабақ үстінде ескертетін.

Біз Әшірбек ағайдың театртанушылардан ең алғашқы шәкірттері болдық, оны мақтан тұтамын. Ол аудиторияны мықты ұстайтын өте тартымды да сүйкімді кісі. Басқа топтың студенттері: «Сендер неткен бақыттысыңдар Әшірбек ағайдан дәріс алып жатырсыңдар!» деп ауыздарынан сулары құрып отыратын-ды. Ал, біз болсақ мұрнымызды көтере қараушы едік! Иә біз ол кісіден дәріс алғанымыз үшін де бақыттымыз! Отбасылық жағдайымызды, түрлі мәселелерімізді көзімізден-ақ көріп қоятын, білімді психолог тағы да «Бүгін сабақ оқымағансыңдар, көздерің айтып тұр» – деп ұрыспай-ақ қазақтың қара сөзімен жетеңе жеткізе сөйлегенде, сөйлемнің мазмұны сүйегіңнен өтіп, бетіне қарай алмай жерге кіре жаздап тұрып едік-ау, өкетайым! Иә, сіз Әке болдыңыз, студенттік кезде Әкелік қамқорлықты көп естідік. Әр сабағында шын жанашырдың сөзін айтып мидағы иірімдерді қозғап жіберетін ұлағаттығы, ұстаздық қасиеті бар еді. Әшірбек ағай өте көреген адам, жүзімізге түскен әрбір кірбінді тез байқай қойып осы шәкірттеріме қатты айтып қойған жоқпын ба дегендей сабақ бітерге жақындағанда әр-қайсысымызға әзіл-қалжың айтуды бастайтын. Ол әзілдеудің түр-түрін тауып алатын. Әлгі, дос – жылатып айтқан сөзге томсыраюдың аяғы сыңғыр-сыңғыр күлкіге ұласып, соңында «Менің айтқандарымды «Ми қалталарыңа» жазып қойдыңдар ма?» деген

сұрағына «Иә ағай, жазып алдық» деген жауаппен сабақ аяқталатын.

Әшірбек ағайдың алдында өзінді түк білмейтін ақымақ сезінетінсің, өйткені ол кісі жан-жақты тақырыпта көп білетінін әсерлі айтып жеткізетін. Сабақ басталады, сосын шәкірт біздер рахат күйге түсетінбіз. Өйткені, сабақ айтып отырғандағы ұстаздың сөз саптауы, үні өзіне магниттей тартатын. Үнемі айтылған сөздің басқа да мағыналарын туындатып, көпсітіп, бейне бір қара сөзден бәйгеге түскендей суырып салып көсілгенде, бір сөздің бірнеше мағынасын тудыра сөйлегенде таңқалып, іштей разы қалыпта, ерекше сезімде отыратынымыз білімнің нәрі екенін кейін білдік.

«Сендер режиссерден де, актерден де, драматургтен де білім жағынан жоғары тұруларың керек, білімнің жоғары болмаса ертең оларға не сын айтасың!» деуші еді ұлағатты ұстаз. Театртанудың кілті білімде дегенге саятын сөздің төркіні. «Актер: жүрек, бас, жүрек, Режиссер: бас, жүрек, бас – деп шығармашылық процесті суреттей келін, театртанушының мимен жұмыс істеу керектігін, ойлауға бейімділікті» ереже ретінде деп айтатын. Сосынғысы, «театртанушы: жазу да керек, сөйлеу де керек» екенін айта келіп, мінгірлесендер ешкім де сендерді тыңдамайды деп кесіп айтып, сынды батыл айтуға баулитын. Театрға көп барындар дейтін ағайымыз: «Есіктен қуса тесіктен кір, тесіктен қуса есіктен кір, мен ештемені білмеймін! Тұсаукесер қойылымды көріп, алған әсерлеріңді күнделікке жазып қойындар» – дейтін қайран Әшекем!

Мәншүк ТӘШІМОВА,
театртанушы

Шын беріле қызықтаған нәрсе ғана
адамның жүрегінен орын алады.
(Эль-Фараби)

Ардақты ұстазымның жүрегінен мәңгі орын алған ең ежелгі өнердің түрі - театр еді. Ал театрда ең басты кейіпкер әлбетте, актер. Актерлердің жанын жаралап алмай, морт сынып кетпейтіндей етіп сын айта білу, театрды бар жан-тәнімен сүйетін нағыз суреткердің ғана қолынан келеді. Ол суреткер белгілі театр сыншысы - Әшірбек Сығай деп батыл айта аламын.

Театр жанашырының қаламынан туған жазбаларында тек актерлердің өнерлері ғана сарапталмай, сонымен қатар өнерге, әдебиетке қатысы бар қаншама қайталанбас тұлғалар, бақилық болып кеткен өзіз жандар Әш ағаның ерекше назарында еді. Олардың өнердегі шығармашылық жолдарын, ақ қағаз бетіне түсіре отырып, әр қайсысына жеке-жеке тоқталып, табиғатын толық ашатын. Оқырман шығармашылық портретті оқи отырып, ғұмырларын өнерге арнаған жандармен көзбе-көз сырласқандай, сұхбаттасқандай күй кешетіндей әсер қалдыратын. «Жүректен шыққан үн, жүрекке барып қонады» деп ағамыз біздерге жиі айтушы еді.

Алдыңызға көмек сұрап келушілерге ешқашан да «жоқ» деп көңілдерін қайтармаушы едініз, ол сіздің кең пейілдігіңіздің айғағы.

Асыл ұстазым, сіз адал еңбегіңізбен, өрнектей тоқылған сөз саптауыңыз арқылы театрға деген үлкен махаббатыңызды дәлелдедіңіз. Өзіңіз тәлім-тәрбие берген шәкіртеріңіз өнер отын өшірмей, таудың аққан тасқын суындай сарқырауға, театрдағы мөлдір бұлағыңызды лайламай, ары қарай абыроймен жалғастыруға барымызды саламыз.

Бақыл бол, алаш жұртының арда азаматы!

Гүлмира ӨМІРЗАҚОВА,
театртанушы

**«...Тарихын тасқа қашаған,
Сағындым сені Әш-ағам»
Қуат Ежембек**

**«ӘР СТУДЕНТІМНЕН МАМАН
ШЫҒАРМАС БҰРЫН, АДАМ
ШЫҒАРУ БІРІНШІ ПАРЫЗЫМ»**

Классик сыншы, дуалы ауызды Әшірбек Сығай өмірден өтті деген суық та суыт, шерлі де зарлы, салқын да ызғарлы хабар қарашаның қара аязымен қосарланып, ілесіп, аяғын алшаң басып менің де құлағыма жетіп еді... Алғашында бұл мүмкін емес деген оймен тірі жанға дес бермей, сенбестік пен көнбестік сезімін танытқан болатынмын. Қайтейін, әншейінде хал-жайынды сұрауға да жарамайтын қайсы біреулер ұялы телефоныма тыныштық бермеді сол күні... Барлығының даусы солғын. Барлығының үндері жарға соғылған жарғанаттай аянышты шығып жатты.

Ақыры ұғындым... Жүрек құрғыр алып адамның ақиқатында бақилыққа кеткенін сезіне бастаған сәтте, мен ұзағынан ойға шомып көзімді қадалған бір нүктеден ала алмай сілейіп қаттым да қалдым. Жанарымнан ағыл-тегіл, парша-парша жас тоқтаусыз үзіліп жатты. Міне, қаралы жайт осылайша санаулы секундтар мен мәнін жоғалтқан минуттар ішінде-ақ жан дүниемнің астан-кестеңін шығарды... Сәлден кейін барып ес жинадым...

«Қалай бұл? Неге? Қыран тағдырының ақтық демі шынымен үзілгені ме? Жоқ... Жақсы ағам өлмейді ғой... Өйткені, өлмейтұғын артына сөз қалдырды емес пе?» - деп, қайта өзімді жұбатқандай болдым. Аталмыш жайсыз тұста менімен қоса күллі әлем күрсініп, жалынышты жолдауын жолдағандай сынай танытты..

Ұлы адамды қиянатқа, не болмаса дүние салды дегенге қия аласың ба? һәм жасаған жақсылықтары, күмәнсіз қамқорлығы, мін табылмас мейірімділігі санамнан сырғый ала ма? Олда жоқ...

Әлі есімде... Бәрі де есте... Ақ арманның жетегімен желпініп алғаш Елордамызға жол сапар тартып, кеменгер тұлғаның алдына келгендігім. (Оқуға түссем деген мақсатпен). Сол кезде желді күні есіріп, сан алуан әрекетке ырық берген толқындай бұйра шаштарыма Әш-ағам зер сала келін, күлімсіреп: «Сен бала маған қатты ұнап тұрсың. Алқынған арам ойың жоқ көрінеді. Құжаттарыңды тапсырдың ба? Бүгін соңғы күн. Тапсырмасаң тез арада өткіз. Әйтпесе, кеш қалуын мүмкін!» - деп ағалық ақылын айтқан еді, шуаққа толы кеудесінен нұрын төгіп. Атынан ат үркітін Әшірбек Сығайдан осындай жылы сөз естігенде қандай күйде болғанымды білесіздер ме? Шат-шадыман шаттықтан басым айналып кете барған болатын. Осылайша көптеген шәкірттерінің қатарына менде қосылған жайым бар.

«Әр студентімнен маман шығармас бұрын, адам шығару бірінші парызым» - деп, отырушы еді ғой марқұм ағамыз. Жабырқап құлазыған кездерімізде туған баласындай көріп, аландаушылық танытатын қасиетіне не дейсіз? Көңілге титтей кірбің мен мұң ұяласа, бірден сезіп қоятын. Мұндай «психолог» тәлімгерді бұрын-сонды өз басым көрген емес едім. Сәл босаңсып кеткенінді байқап қалса, мысы басым жан ағамыз бірден жөнге салатын. Даңғойларды қиғашынан дөңгелетіп, жағымпаздарды желкесінен алып, жаны жайсаң жомарт адамдарды еркелетуден тайынбайтын.

Бірде «Ес-аймақ» студенттердің мәдени-танымдық пікірталас бірлестігі (жарықтық Әшірбек Сығайдың бастамасымен ашылған) өткелі жатқан еді. Мен «Шабыт» ғимаратының екінші қабатындағы 238 аудиторияның маңында тұрған едім. Не болғанын білмеймін. Әйтеуір, ойға батып кете барыппын. Кенет артыма бұрылып қалсам, жарқын жүзді ұстазым маған жанарын қадап, кіршіксіз баладай жымыып қана тұр екен. Селт ете түсіп қасына таяп келіп, қолымды соза амандасым едім, «Айналайын Есенинім» - деп басымнан сипады. Сөйтіп, «Есенин» одан барып «Ких» бірер аптадан кейін «Коль» атанып шыға келдім.

Ендігіде сағымға айналған бірақ бұлыңғыр тартпаған қас-қағым сәттердегі естеліктерді ми қапшығымның тереңіне сақтап, мақтанышпен еске алып жүрермін. Әшірбек Сығайдың алпамса өнерпаз иесі Шәкен Аймановқа арнап жазған шығармашылық кескіндемесіндегі «Алашта арыс өткен Аймановтай... Білемісің жас ұрпақ, Шәкендейін алып арысыңды. Танымсың, естіп пе ең, топ жарған өнерпаз Кенжетайұлын!» - деген алғы сөйлемдері өзіне де қатысты секілді. Иә, Алашта арыс өтті сыншы Сығайдай. Білемісің жас ұрпақ?

Қайсыбірін айта берейін? Тауым мүжіліп, шыңым шағылып, сағым сынып отыр емес пе онсыз да? Үнемі саналы студенттерді қолтықтап, аялы алақанының астына алып жүретін, дәрісті ешбір қағазға қарамай өткізетін, білімдар ұстазды қайдан табамын? Есіргеннің еңсесін лезде орнына түсіретін нағыз қазақтың зиялысыз күніміз не болмақ? Қара сөздермен өріліп қағаз бетіне түскен том-том еңбектері поэзиядай оқылатын сыншысыз қараң қалмаймыз ба? Оны елестетудің өзі өнер жанашырлары үшін қорқынышты...

Иә, күні кеше ғана ортамызда сәулесін шашып жүрген аға ұстазымыздан күтпеген жерден айырылып қаламыз-ау деп ойлаған жоқпыз ғой шын мөнінде. Тәлкек тағдыр буынсыз жерге пышақ салып, қайғыртты-ау... Трагедияның ащшы дәмін таттырып, халықтың қайсар азаматын ортамыздан жұлып әкетті ғой. Жазмышқа жалпағынан қарсы тұрардай пенде атаулысында қауқар да жоқ... Сол себепті еріксіз бәріне бас изейсің... Көнесің... Көндігісің... Тарығасың.. Айласын асырған сұм ажалға ақыр соңы бағынасың. Солай жалғаса береді...

Тек қана театрсыншысы емес, қоғам қайраткері, дұрыс бағыт-бағдар сілтеуші Әшірбек Сығайдың қазасы қаймана қазақ ұлты үшін үлкен соққы болғаны ешқандай дау тудырмайды. Қараша айының 27 мен 28-не қараған түні біз қапыда үлкен қайғыға душар болдық. Сондықтан осы күнді **«Қазақ театр сынының қабырғасы қайысқан күні»** деп есептеймін. Және дәл осылай тарих беттеріне таңбалануын қалаймын. Болашақ театртанушы әріптес, іні-қарындастарым бұл жайтты ескере жатар деген сенімнен айнымаймын. Аманат!!!!

Иә, дәл бүгінде жанымның жарасына шипа болатындай дәру таппай сахара сайын даланы кезген қанаты морт сынған құс сынды сандалудамын. Тіпті, қош бол сұңқар мінезді сарабдал сыншы ағам, жаныңыз жұмақтың төріне барып, жайғассын деуден басқа айтарға сөз таба алмай отырмын... Ішімнен үнсіз ғана тынып бара жатқандаймын. Әйтеуір, не болса да Әшірбек Сығайдың соңғы өткізген сабағындағы: «Бәлкім сен жазушы боларсың. Жүрегің тым нәзік. Өзің соған лайықсың. Егер сол жолды таңдасаң бердім саған батамды» - дегені жадымда мәңгілік сақталары хақ екенін білемін. Қандай маман, кім боларымды нақ қазір дөп басып айту қиын. Бірақ адам болып қаз қалпымда қаларым анық. Тоқсан ауыз сөздің тобықтай түйінін мұзбалақ ақын Мұқағали Мақатаевтің өлең мәнеріне салып қорытындылай түссем, бәрі де ұғынықты болатын шығар:

Жас оранды амалсыз шіркін жанар,
Кездерімде жоқ менің іркіп қалар.
Сығай болғым келеді Сығай болғым,
Әділсізді жөнге сап сілкіп алар....

Қуат ЕЖЕМБЕК,
театртану мамандығының IV курс студенті
Ә. Сығай шеберханасы

Бала көңілдің балауса сезімдерін таптамай, жігерінді жанып, жалыныңды таныған, шәкірттің өзін-өзі тануына үлкен, зор мүмкіндік сыйлай алатын адам еді. Оқуға түскелі бері соны ұғындым. Күні бүгін де ол өз шәкірттерін «жазу» бәйгесіне баулып келді. Үзеңгілесіңнен оза шапқаныңда жетістігіңе балаша қуанып, мақтауыңды асырады. Ол шәкіртінің бойындағы көмескі тартқан ұнамсыз тұстарын әркез атап отырады, осылайша «адалдық» деп аталатын асқақ қасиетті бойына сіңіреді. «Бөлекордан - Баян, Арамыдан - Ақтоқты шықпайды» дейтіні де содан деп ойлаймын. Алдымен «адам» болуы керек, содан соң еліне, жеріне адал қызмет ететін «маман» болуы керек. Педагогикалық, тәрбие берушілік қырларының ауқымы орасан зор. Ол педагогиканың сан қырымен таныс. Бұл сабақ барысында айқын сезіледі. Әр оқушының ерекшелігін танып алған, әр аудиторияның өзінің «мінезі» болатындығын ескеріп, дәріс процессінде шәкірттердің сабақты қабылдау ыңғайына байланысты сан түрлі методика қолданады. Өз басым Әшірбек Төребайұлының сабағында жалығып кеткен сөттерімді еске түсіре алмадым. Оның бір сағат, елу минуттық дәрісі – студент үшін қайсыбір «іш пыстыратын» қат-қабат лекциялар легінен әлдеқайда артық екендігі даусыз, тіпті аталмыш дәріс шәкірт үшін «мың күндік азық» дер едім.

Мемлекеттік шақыртулармен, халықаралық деңгейде өтетін түрлі жиындарға, конференциялар мен театр фестивальдеріне ұдайы қатысып отырса-дағы, шәкірттерін еш уақыт назардан тыс қалдырған емес. Ішкі тәртіпке баса назар аударатын. Әшірбек ағай сабаққа кешігу, сабақтан қалу дегенге түбегейлі қарсы адам. Оның қарсылығы орынды да. Өйткені, тәртіп болмаған жерде өсу де болмайтындығы бек ақиқат. Заманның ырғағынан таймаған дүниетанымы мол. Алпыс жасар атаның, асыр салған баланың да жүрек кілтін оп-оңай аша алатын үлкен қасиеті болатын.

Өнердің қай түрі болсын, ол кісіге таңсық емес. Көптеген мүшәйралар мен конкурстардың қазылар алқасының төрағасы болған кезінде айтылған сыни-пікірлері көңілге қонымды, айтылған әр сөзі орынды деңгейде көрініс тауып отыратын.

Мерзімді басылымдар мен журнал беттерінде үнемі жарияланып отыратын мақалаларын үзбей оқып жүретінмін. Оқырманды бірден баурап алатын мақалалардың тілі бай, көркем шығарма сияқты мөлдірете оқылатындығы да шын. Жазылған кітаптары жайлы да айтпағым сол. Оны мен емес, халық мойындаған, халық биікке көтерген. Себебі, халық - айна. Таланттың тарландарын айнытпай ажырата алатын да солар. Хәкім Абайдың: «Білімдіден шыққан сөз, талаптыға болсын кез. Нұрын, сырын көруге көкірегінде болсын көз» дейтұғын аталы сөзі біздің ұстаз, театр сыншысы, аудармашы, педагог, Қазақстанның еңбек сіңірген өнер қайраткері, «Платиналы Тарлан» сыйлығының иегері - Сығай Әшірбек Төребайұлының ұстаздық қарымына арналып жазылғандай.

Шәкірті ретінде айтпағым, театртанудың туын желбіретіп, қазақ өнерінің иісін иен далаға аңқытқан ұлтының ұлысы, өнердің өресі биік өрені, бүгінде ұлағатты ұстаз Әшірбек ағайдың ерен еңбегі сан ғасырға татитын танымы мол тың туынды болып қала бермек. Жақсы ұстаздың соңынан шәкірт ереді. Әшірбек Төребайұлының артынан еріп келе жатқан шәкірттерінің мақсаты биік, арманы асқақ. Алар асулары да алда. Біздер, жас театрғаушылар, Әшірбек Сығайдай ағамыздың шәкірті болғандығымызды мақтан етеміз!

Балжан БЕКМАҒАМБЕТОВА,
театртану мамандығының IV курс студенті
Ә. Сығай шеберханасы

«ҚОБИЗ САРЫНЫ» ДЕУШІ ЕДІ, ЖАРЫҚТЫҚ...

Беймезгіл, бейуақытта сағымдай бұлдырап, келместің кемесіне отырып, мәңгі өмірге сапар шегіп кетеріне өз басым әлі күнге дейін сенгім келмейді. Жай ғана ұстаз емес, өмірлік мақсат-мұраттарымызға берік болып, оң мен солымызды, жалған дүниенің ақ пен қарасын дәл ажырата білуге баулыған жаңашыр адам, әкеміздей асқар тауымыз еді. Өзінікін алмай қоймайтын сұм тағдыр, қатал өмір-ай дейсің.

Бергенінен берері көп еді. Маманнан бұрын, адам болуға тәрбиелеген жаны таза азаматтан қапыда көз жазып қалғанымызға тағдырға налып, жан-дүниеміз құлазығанымызбен, амал нешік көндігіміз. Көндігіміз де белді бекем буып келер күнге тәубе айтып, алға қарай адымдаймыз. Демек, Әшірбек ағамыз салған сүрлеуді ескіртпей, одан әрімен саналы түрде жалғастыру мына біздердің міндетіміз.

Аудиториямыздың есігін ашып кіріп келетіндей көрінеді де тұрады әркез. Өзіне жарасымды қоңыр үні, маңғаздана басқан әр қадамы, орайын тауып айта білген қағытпа қалжыны, ақыл-кеңес сұрағанда өзiмсiнбей, жанына тартып, бауырына қысып, жақын тартқаны бәрі-бәрі көз алдымызда, жүрек түпкірінде, ой-санамызда.

Студенттік кез, жастық жалындағы махаббат сезіміміз туралы Әшірбек ағамыз көп сұрайтын еді. Әр дәрісінде маған қарап: ««Қобыз үні», «Қобыз сарыны» қалай, аспап орында ма? Күңіретіп жүрсің бе? Әлде басқа да аспаптарды сарнатып жүрмісің?» деп, бір көзін сәл қысып қалжындаушы еді. (Университет қабырғасындағы болған махаббат оқиғаларым жайлы сөз етіп). Бұл дегенім әр шәкіртінің өмірі, оның басынан кешіп жүрген тағдыр иірімдері ағай үшін кезекті бір жәйт емес-тін. Жаны ашып, алаңдаушылықпен жөн сұрастырғаны деп білемін. Студенттік кезіміздің бас шағында басымыздан қилы оқиға, түрлі жағдаяттар орын алды. Тіпті, қара қалам мен ақ қағаздан алшақтап, жазу үстеліне жақындамай кеткенімізде де өзінің ақыл-кеңесін жеткізіп, болашаққа жарқын көзбен қарауға үндейтін еді. Енді бұл кездер өткеннің құшағында кетіп, тек санамызда атой салып, өткен күннің бір жарқын бейнесі ретінде қалары анық. Иә, минуттар жылжып, секундтар сырғып жатыр... Мойнымызға артылған жүктің салмағы қаншалықты ауыр екендігін енді түйсініп, түсініп келе жатқандаймыз. Біздей төл шәкірттеріне «аманат» етіп тастап кеткен театртану көшін одан әрі жалғау мына біздің бас міндетіміз. Енді тек қажымай еңбектеніп, қажырлы жұмыс жасауымыз абзал. Қазақ театры үшін туылып, оң бойды шарпитын ыстық жалын мен бет қаратпас суық боранына төтеп беріп, бір кісідей адал жұмыс жасасақ ғана Әшірбек Төребайұлының рухы мәңгілік жарқын болып қала бермек. Қош білім берген, сана берген аяулы Әшірбек аға!!!

ӘШІРБЕК СЫҒАЙМЕН ҚОШТАСУ

Ұлттың бар уайымы басында еді,
Мұздатты-ау, жан-жүрегін ғасыр лебі?
Қазақтың ығайы мен сығайы көп.
...Сығайдың бөлек-ті осы Әшірбегі!
Қуды да, сұмды басып мысыменен,
Ұшқанда көкке Муза құсыменен,
Осы елдің даңғойы мен дарынсызы
Жүретін аяғының ұшыменен...
Абдырап Алаш-Ана тұр ойланып,
Қызғыш күс
Соға ма енді бір айналып?
Әуеге ұшып кетті, құшып көкті,
Әуезов театрын шыр айналып!
Ұлттың бар уайымы басында еді,
Мұздатты-ау, жан-жүрегін ғасыр лебі?
...Ығай мен сығайларың аман болғай,
Сығайдың жоқ қой, бірақ, Әшірбегі...

Серік АҚСҰҢҚАРҰЛЫ

Арман АЙТЖАН,
театртану мамандығының IV курс студенті
Ә. Сығай шеберханасы

ТЫЛСЫМ КҮШ

Университет кітапханасының арғы бетіне орналасқан орында келесі сабаққа дайындалып, кітап оқып отырғанмын. Кенет ұялы телефоным шырылдап қоя берді. Әшірбек ағай деген жазуды көрген бетте қолымдағы кітабыма ие бола алмай жерге түсіріп алдым. Орнымнан қалай тұрып кеткенмін. Ағай соншалықты қатал емес еді ғой, неге ылғи абдырап, қобалжып аяқ қолым дірілдеп, жанымды қоярға жер таппай қоямын. Тіпті, өзіміздің дәріс өтетін аудиторияда отырған кезде де ағайдың жаңғырған дауысы алыстан естіле салысымен бос сөзді доғарып, сілтідей тына қалатынбыз. Ол аудиторияға кіргенде «Әшірбек Сығай» деп аталатын тылсым күш жан дүниені жайлап, жүрегінің соғысын жиілетіп, ұйықтап жатқан жігеріңді тік тұрғызатын. Тылсым күш – әлсізбін деп әбігерленгендерге әл беріп, мықтымын деп жүргендердің мысын басатын. Жалғыз біз ғана емес, ол келе жатқанда кез-келген театр сезінетін тылсым күштің әсерін. Әшірбек Сығай келеді екен деп етек-жеңдерін жинап, кемшіліктерін жөндеп, қисығын түзетіп, ревизор келе жатқандай реттелетін.

Бұл тылсым күш – бір кездегі жас Әшірбектің маңызды мақалаларының, сындарлы сындарының, періште пікірлерінің, шұрқыраған шындықты ту қып ұстап, талғамының таразысын, түйсігінің терезесін, қисынының керегесін тұрғыза бастаған шұғылалы күдерінде пайда бола бастаса керек. Бәлкім жазса шебер, сөйлесе шешендігімен тылсым күшті табиғатына сіңірген болар ұлы ұстаз. «Мих, молодец!» деп, әр «Ес-аймақ» аяқталған сайын жігерімді жанып отыратын. Күркіреген дауысы мен құдыретті сөздері қашан да қиялымды қозғап қанаттандыратын. Ағайдың әр дәрісін, әр әңгімесін, сынын естіген сайын жүрегімізді терең тебіреніс, серпінді сезім ағыны билейтін. Апыр-ау, оның жан жүректі баурап алатын сиқырлы күші неде? Әлбетте, бұл тылсым күш оның өзгелерге мүлде ұқсамайтын поэтикалық тілінде, шығармашылығындағы мазмұн мен түрдің ерекшелігінде, асқан жаңашылдығында, әр сөзінің мірдің оғындай ұшқырлығы мен дәлдігінде еді. Ал енді, енді сол тылсым күш мезгілсіз көзден ғайып болды. Қазақ театрын қызғыштай қоритын Әшірбек Сығай халықтың жүрегінен еш уақытта өшпек емес. Бірақ, талайларды тік тұрғызған тылсым күшті енді қайтып сезіне алмайтынымыз өкінішті. Амал бар ма? Сіз салған сұрлеумен жаңылмай жүруге бел будық. Өнердің бұралаң жолында ықыласпен іс қылып, адалдықпен амал жасасақ, өз тылсым күшіміз де орта жолдан қосылар да жол көрсетер. Жолымызды аша гөр, Жаратушы тәңірім...

Мирас ӘБІЛ,
театртану мамандығының IV курс студенті
Ә. Сығай шеберханасы

ҚОШ. ҰСТАЗЫМ!

Күн ұясына кіріп, қараңғылық түскен шақ. Неге екені белгісіз жан-дүниемде бір үрей ме, жоқ әлде қорқыныш бар секілді. Ішкі түйсігім мені осы күнге дейін алдап көрген емес... «Бұл не тағы?» деп ойланып, беймаза халге түстім. Үйдегі ата-анама хабарлассам барлығы дұрыс, аман сау. Сағат тілі зулап кетіп барады. Әшірбек ағай ойыма орала берді. Ұстазыма хабарласқым келіп-ақ тұр. Алайда, «кеш болып кетті, ұят болар» деп, өз-өзіме басу айтам. Кеше, сәрсенбі күні сабағынан шықтық қой. Тапсырмамызды алдық, телефон шалып не айтам? Жә, алдамшы бір сезім шығар, сабыр сақтайын. Түсініксіз сезім басылудың орнына одан бетер бойымды билеп барады. Телефонымды қайта-қайта қолыма алып, Әшірбек ағайдың нөмірін терем. Жасыл түймені басуға батылым жетпейді. Сағат кешкі онға таяды. Белгісіз арпалыс сезімі жаныма тыныштық берер емес. Өзімді қоярға жер таппаймын. Болды, жетер! Ұстазыма хабарласып хал жағдайын білгенімнің несі айып? Кештете хабарластың деп ренжи қоймас. Бірақ, ренжітіп алсам қайтемін? Сабыр түбі – сары алтын. Таң атқанша күткен жөн. Түн ортасы, ұйқы қашты. Көңілімді алдаусыратып фильм көруге көштім. Қолыма қалам алып жаза қояйын десем қорқамын. Осылайша түні бойы сыршыл сезіммен алысып, таңғы 4 пен 5-тің арасында ұйқыға кеттім.

28 қараша, жұма таңғы 9-дан 13 минут кеткенде Арман бауырым қоңырау шалып, суық хабарды естіртті. Сенер сенбесімді білмей, есеңгіреп қалдым. Жоқ, бұл жалған, олай болуы мүмкін емес! Бәріміз жиналып, университетке бет алдық. Қасиетті жұма, мешіттен азан үні естілген тұста бәріміз еріксіз көзімізге жас алдық. Бірақ, Әшірбек ағайдың қазасына әлі де болса толық сенбейміз. «Шабытқа» кірген тұста жинала бастаған жұртты көрсек те, сенбестікпен өзіміздің, 610-шы аудиториямызға көтерілдік. Кіріп, өз орнымызға жайғастық-тағы Ұстазымызды күтіп отырдық. Әшірбек ағай есікті әдетінше ашып, күлімсіреп кіріп келетіндей. Әр жерден ағайдың дауысы естіліп тұрғандай жалтақтай береміз. Қанша іздесек те, ұстазымыздың жылы жүзін көре алмадық... астыңғы қабатқа түскенімізде, қаралы суретті көрдік. Сол сәтте біреу кеудемнен жүрегімді жұлып алғандай болды. Тынысым тарылып, айналамда қара түнек орнағандай күй кештім. Ішкі әлемім асау тұлпардай туласа, жабырқаулы көңілім теңіздей тасыды. Рухани әлемімде үлкен төңкеріс орын алды. Қазақ елі мен мәдениеті, театр әлемі өз арыстанынан айырылды. Театрды бар жан-тәнімен сүйіп, өнердің жасырын сырларын аша білген көреген тұлға фәни өмірмен қош айтысып кете барды. Ортамыздан өзі кетсе де, жүрегімізден мәңгі орын алатын Әшірбек ағайдың сенімін ақтау - бәрімізге парыз! Өнерге жанашырлығы, халқына адалдығы, шәкірттеріне деген шексіз қамқорлығы оның адами болмысын айқындайды. Театрға деген аса жоғары махаббат сезімі Әшірбек Сығайды сынның сардары етіп қалыптастырса, бойындағы адалдығы мен әділеттілікті сүюі оны тұлға кейпінде танытты. Жасы үлкендерге іні-бауыр, кішілерге аға бола білді. Ұлтына деген ыстық сезімі өнердегі қамқорлығынан да көрініс тапты. Сын айтып қана қоймай, қоғамда болып жатқан өзекті мәселелерді көтере алды. Оның шыншылдығы мен турашылдығы, батыл қадамдары кейінгілерге үлгі-өнеге. Адалдықтың ақ туын желбіретіп ұстаған жан – Әшірбек Сығай. Шәкірттеріне айтқан әр сөзінде терең мән-мағына, философия бар. Ардақты ағайымыздың бізге артқан үмітін, аманатын ақтауда аянып қалмаспыз. Ұлы ұстазымыздың жаны жәннәттық болсын! Алла Тағала мейірім, шапағатын аямасын! Қимастық сезіммен «Қош, ұстазым!» дейміз.

Гүлназ ЛӘМБЕК,
театртану мамандығының IV курс студенті
Ә. Сығай шеберханасы

Әшірбек аға дегенде жүрегің жылып сала береді. Себебі: атына заты сай ағамыз жан-жағына нұрын төгін, күлкісімен, мейір-махаббатымен адамды өзіне бірден баурап әктері сөзсіз. Алыстан келе жатқаннан ел-жұрт оның жанында кезектесін ақыл сұрап, енді бірі өзі туралы жазған мақаласы жайында сөйлесіп жүрсе, енді бірі сұхбат алып жатады. Бұрын екі әкем бар деп марқаятын едім. Осыдан бір жыл бұрын әкем Рамазан дүниеден озған болатын, сонда Әшірбек ағам мені бауырыша басып, көңілімді аулаған еді. Сол сәтте Әшірбек ағам маған туған әкемдей болып кетті. Оған бар сырымды айтып, қуаныш пен мұңымды бөлісіп жүретінмін. Енді, өнердегі әкем де бұл дүниеден мәңгілікке аттанып кете барды. «Әшірбек аға қайтыс болды» - деген хабарды естігенде құдды біреу үстіме мұздай су құйып жібергендей, көзім қарайып, сенерімді не сенбесімді білмей аңтарылып қалдым.

Т. Жүргенов атындағы Қазақ ұлттық өнер академиясына талапкер болып оқуға тапсырған кезде ағамыз бәрімізге бақылап қарап тұрып: «Өнер жолы - ауыр жол, бұған екінің бірі бара бермейді. Тандау жасағанда қателеспендер. Себебі өнерге келген адам барлық жан-тәнімен, болмысымен өнер теңізіне бойламаса, тек бетінде қалқып жүрсе ол адамнан кәсіби шебер шықпайды» - деп, балалардың қамын ойлап жүретін.

Ағаның дәрістерін тыңдаған да арманда, тыңдамағандар да арманда. Оның әрбір сабағы алтынмен тең, себебі: шәкірттерге барлық білімі мен ақылын айтын мамандықтың қыр-сырын ашып, актер, режиссер, драматург, театр, өнер, мәдениет т.б айта берсең шаш етектен асады. Әр тақырыпқа байыппен келіп, студенттерге түсінікті мағынада, жас шамасын ескеріп дәлелді мағлұматтар мен сусындатып отыратын. «Қандай маман болсаң да, ең бірінші адам бол» деген ақылы мамандыққа кіріспе іспеттес.

«Ел алдына шығатын тұлғасындар, халық әрбір сөздерінді, қимыл қозғалыстарыңды жіті бақылап, ой диірменінен өткізеді. Сондықтан сөйлеген сөздерің анық болып, ешқандай дефектісіз сөйлендер» дейтін. Баяндап тұрып жөнсіз қимыл қозғалыстарға, түрімізді бұзып, немесе құбылтып тұрсақ Әшірбек ағамыз дер кезінде жөндеп ақылын айтып, әр-қайсымызға тұлға болу «элексирін» ұсынып, қалай қолдану керектігін әзіл-шыны аралас айтып ұқтыратын. Ол кісінің ұрысқанын да көрмеппіз, қарапайым әзілмен қағытып отырып ойнап айтқанының өзі адамды терең ойға жетелеп, дұрыс пен бұрыстың ала жібін ажыратып беретін.

Қатарлас әріптестері де ол кісі туралы айтқандары тек шарапат. Актер, режиссер, драматург тіпті беделді «мен» - деген тұлғалар оның сөзін тыңдап, санасып жүрген.

Жиырмаға жуық кітаптарында, мыңнан астам мақалаларында кез-келген өнер адамын өзінің көркемдік талғамы, олардың сыр сымбаты мен түр әлпетін, шығармашылығын баяндап, ғылыми зерттеуге түсіріп отырған. Тіпті музыка, би, кино, мүсін т.б туындылар мен тұлғалардың жеке өмірімен өнерін жіті баяндап, бар өнерін сала отыра біліп жүрген. Ол кісінің есте сақтау қабілеті, логикасы мен парасаты нағыз тарландарша. Трактовкасы алладан берілген дарын. Атақты жазушы мен өнер қырандары өздерінің шығармашылық кештерін Әшірбек ағаның өткізіп беруіне өтінген. Ол кісі ешкімнің өтінішін аяқ асты етпеген. Кез-келген саланың адамдары сол кеште бір рахаттанып, құлақтарының құрышы қанғанша марқайып, көңілдері жадырап отыратын. Өздеріне керекті мағлұматтар мен адами насихатқа бөлектетін. Суырып салмалық өнерге бай ағамыз табан астынан сөз таба білетін, адамдардың мінезіне сай мінездеме беріп, шығармашылық өсуіне түрткі жасаушы тұлға.

Қазақтың маңдайына біткен нар тұлға, ешкімді менсінбейтін тарлан, атақты режиссер Әзірбайжан Мәмбетов кезекті бір премьерадан кейінгі талқылауда бірінші болып сөз сөйлеген Әшірбек Сығай баяндамасын тыңдап, оның айтқан пікіріне мойынсынбай сенбестік танытқан.

Ресейден келген театр сыншылары да Әшірбек ағаның айтқанын қайталап бергенде ғана сабасына түсіп өзінің қазақ сыншысы жайында пікірін өзгертіпті. Сөйтіп, театр сыншысы Әшірбек Сығайды Әзірбайжан Мәмбетовтің өзі де мойындапты.

Әшірбек аға жеке өмірінде сүйген жары Күләш апаймен кез-келген жиында бірге жүріп, талай өмірін бірге өткізген. Үш ұл тәрбиелеп, көптеген немере сүйген ақсақал. Ол кісінің тұрып жатқан үйіне қонақ болып барған кезімізде есік алдында тігіліп тұрған киіз үйде жаздың күні шай ішіп, ауылдағы атамиздың үйінде жүргендей бір марқайып қалатынбыз, шіркін. Ауласында темір торда камалып тұрған асыл тұқымды алабай иттері мен кептерлері, ешкілері, тіпті қояндарына дейін Әшірбек ағаны көргенде өзгеше бір еркелеп, бір-бірінің тілін тапқандай ұзақ тілдеседі. Ағамыз оларға асықпай тамақ беріп, әрбір қимыл қозғалыстарын «Өнер адамының басқа саладағы адамнан айырмашылығы- ол әрбір заттың, болмыстың ерекшелігіне, әдемілігіне сүйсінеді. Мысалы: математик көшеде кетіп бара жатып жапыраққа көңіл аудармауы мүмкін. Ал, өнер адамы оны жерден көтеріп алып, қиял әлеміне беріліп, содан шабыт алады. Кез-келген нәрсенің әдемілігін көре білуінде» - деген қанатты сөзі менің бірінші курста естіген дәрісім еді. Мен бұл сияқты әрбір дәрісін жадымда сақтап, өзіме ұран етіп жүремін. Себебі: Әшірбек ағаның айтқандары, жазғандары пәлсапалық тұрғыдан келгенде айқын, дәлелді, әуезді, шынайы, құлаққа жағымды, санаға ой салады.

Ағамыздың жаны нәзік, кез-келген нәрсені ой елегінен өткізетіп. Өмір мен өнерде де бір қалыпты тек шындықты сүйетін еді. Ол кісінің бір өзінде - бар өнері қазақтың. Қош аға, біз сізді ешқашан ұмытпаймыз. Жүрегімізде қала бересіз өнердегі әкеміз болып!

Нартай ЕСКЕНДІР,
театртанушы, PhD докторы

Түн. Барлығы уыздай ұйып, тәтті ұйқы құшағына енгелі біршама уақыттың көлемі болды. Ал менің ұйқым келіп, кірпігім айқасар емес. Естіген күннен бері сенбей, жан дүнием ешқандай үрейге бой алдырмады. Тек жүйткіген пойызбен жарыса дүрс-дүрс соққан жүрек құрғыр біреуді жоқтайтын тәрізді. «Ағатайым-ау, сен расымен мәңгілік мекеніңе кеткенің бе?» Жо-жоқ өрі қарай ештеңе ойлағым келмейді... Құрысын мен де көппен бірге ұйықтайын...

Әдетте жылы лебімен қарсы алатын Алматымды бұл жолы әлдеқандай бір ызғар жайлаған! Әлде Сарыарқаның сары аязын мен алып келдім бе? Әлде саңылағыңнан айырылып, салымың суға кетіп, қысы-жазы ырық бермес ыстығың, қытымыр қысқа әлсіздік танытқаны ма? Қар жамылған мұңыңды өзімше бағамдап, осылай тон піштім.

Уәделескеніміздей бір топ бала жиналып, ертеңгісін Т. Жүргенов атындағы Қазақ Ұлттық Өнер академиясында елордалық шәкірттері болып жүздестік. Бұл мекен қасиетті өнердің исі сіңіп, талай таланттардың талабын ашып, дарындылардың шамын жаққан өнердің бас ордасы, қара шаңырағы. Дәл осы өнер ордасында Әшірбек ұстазымыз ұзақ жыл қызмет атқарған-ды. Табалдырықты аттағанымыз сол екен, тізбектеле ілінген қабырға газеттері мен сынның сайып қыраны Әшірбек Сығай ағамыздың суреттерінен көз сүрінеді. Алайда, жансыз суреттер... Қаумалап бәріміз қарап тұрмыз. Әр суреттегі қайсібір бейнесін алсаңыз да қагілез мінезі, қырағы қас-қабағы, байыпты болмысы болашаққа базына айтып, бүгінгіге қазына қалдырып тұрғандай. Қамшының сабындай қысқа ғұмырында талай істің бастамасы болып, театр өнері жайлы толғанып он сегіз том кітап жазды. Талай іс-шараға төрелік етіп, саясатта да қыруар іс атқарып қаншама мінбелерде сөз сөйледі. Міне, мынау тұрған суреттердің әр қайсысы солардан қалған белгі.

Жақсының аты өлмейді деген рас-ау. Бар қазақ жұрты өзіңізді жоқтап қабырғасы қайысып, қайғырып қара жамылуда. Расымен де, жасаған жасыңыздан атқарған істеріңіз бен жазған еңбектеріңіз көп. Ел аузында қанатты сөздеріңіз, оқырман құшағында кітаптарыңыз, шәкірттеріңіздің жүрегінде айтқан ақылыңыз, сахна саңлақтарына білдірген сыныңыз бен тілегіңіз режиссердің ұшқыр қиялында, жазушының қаламында жүрсе сіздің атыңыздың жаңғырып, құрметке бөленгені емес пе?

...ағайдың қара шаңырағына да бас сұқтық. Үй ішінде қаншама жыл отасып, қиыншылығы мен қуанышын, сырын бірге бөлісіп келе жатқан Күләш апамыз бен ұстазымыздың жалғыз әпкесі Қыздаргүл апа да осында. Неге екені белгісіз арысынан айырылып қайғысынан сейіле алмай отырған Күләш апамыздың жанарына ұрлана көп қарадым. Оңай емес, әрине. Бар қазақ жұрты қайғырып жатқанда сізге қалайша жеңіл болсын?! Артында қалған үрім бұтағы мен шәкірттері аман болса, Әшірбектей жайқалған бөйтерегіміздің тамыры солмас.

Айтпақшы, өнер академиясы алдындағы ағайдың өз қолымен отырғызған жасыл шыршасына бір сәт көзім түсіп, көкірегіме шер толып сәл аялдадым да, Астанаға еріксіз жол тарттық. Тағы да жүйткіген пойыз. Расымен өмір пойыз іспеттес. Біз - жолаушымыз! Кім қайдан түсері белгісіз...

Хакім ХАСАНБАЙ,
театртану мамандығының I курс студенті,
Б. Нұрпейіс шеберханасы

